

*Lat o, jakże cię ubla gać?
prośbą jaką? Ukaniem jakim?
Tak ci pilno pójsc i zebrać
w walizce zielon i ptaki?
Ptaków tyle, zieleni tyle.
Lat o, zaczekaj chwilę.*

K. I. GAŁCZYŃSKI

Fragment z „Kroniki Olsztyńskiej”

*Gdy trzcina zaczyna płowieć,
a żóładź większy w dąbrówie,
znak, że lata złote nogi
już się szykują do drogi.*

ŽIVOT

KULTURNĚ - SOCIALNÍ ČASOPIS

SIERPIEŃ - AUGUST - SRPEN - NR 8 - 1962 cena 1 zł

Predsedu vlády Sväzu sovietskych socialistických republik prijal 13 m.m. skupinu amerických novinárov. Rozhovor Nikitu Chruščova — ktorý priniesla denna tlač — sa týkal sovietsko-amerických vzťahov, otázok mierového urovnania z Nemeckou a západného Berlina, výmeny informácií a turistov, nukleárnych skúšok a vzájomnej spolupráce v poľnohospodárstve.

N. S. Chruščov ešte raz zdôraznil, že Sovietsky sväz je ochotný kedykoľvek podpiisať dohodu o odzbrojení, o zničení nukleárnych zbraní a o zastavení všetkých nukleárnych skúšok na večne časy.

Ku skúškám s nukleárnymi zbraniami Chruščov vyhlásil, že „čo do počtu sérií skúšok vždy vedú USA a Sovietsky sväz sa vyravná. Spojeným štátom — a to este nie čo do počtu výbuchov, ale iba čo do počtu sérií skúšok — iba keď po terajšej sérii amerických skúšok uskutoční svoje skúšky. „A dúfame, že potom USA snaž predsa len pristupí k podpisani zmluvy o zastavení skúšok na večne časy.“

N. S. Chruščov zdôraznil, že americká nukleárna skúška vo veľkej výške „nijako nezabráňuje funkciu našich globálnych rakiet“, ktoré „nemožno zničiť žiadnymi protiraketovými prostriedkami.“ „Možno povedať, že naša rakaeta zasiahne muchu vo vesmíre“, dodal Nikita Chruščov.

INTERVIEW N. S. CHRUSCOVA S AMERICKÝMI NOVINÁRMI

Predsedu vlády povedal americkým novinárom: „Skutočne býme chceli udržať najlepšie styky so všetkými krajinami v mene upevnenia svetového miera a udržať najlepšie styky so Spojenými štátmi americkými ako najsilnejším štátom kapitalistického sveta. Rozvoju týchto vzťahov bráni to, že Spojené štaty americke sa totiž ujali malo ušľachtilej úlohy byt na cele boja proti komunizmu. Tato orientácia je však lživá a neprinesie nijaky politický zisk.“

„Z americkej koncepcie antikomunizmu vypĺňajú ľažkosti aj v riešení takej otázky ako je nemecká“. „V našich názoroch na túto otázku je mnoho spoločného. Ne dosiahli sme však ešte vzájomné porozumenie — konštatoval Chruščov — čo sa týka nútnej odvolania okupačných vojsk zo západného Berlina. USA, Veľká Británia a Francúzsko držia sa západného Berlina ako zdroja napäťia.“

„Sovietska vláda pripisuje riešenu nemeckej otázky veľký význam.“ A až keď vyčerpame všetky svoje možnosti, ako dosiahnuť porozumenie u svojich západných partnerov, uzavrieme mierovu zmluvu s NDR, spoločne s tými štátmi, ktoré to budu chcieť“ — zdôraznil Chruščov.

Kedy to urobíme? Nebudeme sa ponáhať, ale nebudeme ani otlač. Termín nesuvádzam. Stale ešte nestrácame nádej, že vlády USA a ich spojencov prejavia múdre pochopenie, nestrácame nádej na rozumne riešenie tejto otázky“ — povedal N. Chruščov.

Predsedu sovietskej vlády zdôraznil, že podľa jeho názoru na takú akciu žiaden „rozumný človek, rozumný štát neodpoviať vojnou.“

K otázke vyhlásenia prezidenta Kennedyho na tlačovej konferencii 5. júla t.r., že chce žiť v mieri a piatestre so všetkými národmi — N. Chruščov konštatoval — „politiku vlád nehodnotia národy podľa slov, ale podľa konkrétnych činov. Ciny však, žiaľ, nepotvrdzujú snahy, o ktorých hovorí prezident USA.“

N. S. Chruščov na otázku o spolupráci USA a Sovietskeho sväzu v poľnohospodárstve — „V našej krajine sme spokojní s touto spoluprácou. Sme ochotní i nadáveť tieto styky rozvíjať“.

Na zakončenie rozhovoru s americkými novinárm predsedu sovietskej vlády vyhlásil: „Prosím vás, aby ste americkému ľudu tlmočili želanie všetkého najlepšieho od sovietskeho ľudu, od sovietskej vlády i od mňa osobne. Odkaže, že sovietski ľudia chcú žiť v mieri a v piatestre s americkým ľudom, že chcú spolupracovať s vládou USA vo všetkom, čo smeruje k zabezpečeniu mieru.“

22. júl bol v celom Poľsku dňom radosti, sviatkom úspechov a dosiahnutí poľského národa. V celej krajine konali sa mnohé slávnosti spojené s odovdaním do prevádzky nových priemyselných, osvetových, kultúrnych a sociálnych objektov. Osadenstvo mnohých závodov oslavilo tento deň dôležitými výrobnými záväzkami.

V dňoch 21 a 22. júla poľská verejnosť zúčastnila sa akademií a schôdzí, aby vyjadriť svoj súhlas s politikou strany a vlády. Viac ako 120 tisíc osôb zúčastnilo sa vývejke manifestácie aktív strany, aktív Fronty národnej jednoty a mládežnických organizácií Horného Sliezskaa na sileszkom štadióne v Chorzowie.

Zvlášt slávnostné boli útredné oslavky štátneho sviatku na Pobreží, ktoré boli spojené s oslavami 10. storočia Gdánska. Hlavnými udalosťami boli tunajšia ústredná akadémia v gdanskej lodenici a veľký zlet mládeži z Pobrežia a celej krajiny na Westerplatte, na ktorom mal prejav minister národné obrany Marian Spychalski.

Akadémie v gdanskej lodenici zúčastnil sa I. tajomník KC PZPR Władysław Gomułka, ktorý venoval svoj prejav blížiacemu sa 18. výročiu oslobodenia celej krajiny z hitlerovskej okupácie a uplynulým 17 rokom fažkej a ovojej práci celého národa.

Doluuvádzame hlavné body prejavu I. tajomníka KC PZPR Władysława Gomułka.

XVIII VÝROČIE L'UDOVÉHO POL'SKA

Po odovzdaní pozdravov pri príležitosti 18. výročia Ludovodemokratického Poľska všetkým pracovníkom moria a Pobrežia I. tajomník KC PZPR Władysław Gomułka hovoril o dosiahnutiach týchto osemnásťich rokov:

● 8-násobný vzrast globálnej preimyselnej výroby, 1,5 násobný vzrast poľnohospodárskej výroby a 3-násobné znásobenie národného dochodku v porovnaní s predvojnovým Poľskom. Vzrast zamestnanosti mimo poľnohospodárstva z 2,9 miliónov na 8 miliónov. Vznik a rozvoj celých nových priemyselných odvetví, ktoré pred vojnou nejedstvovali ani len v počiatčnom stave.

● Náš národ tvorí dnes spoločnosť od základov obnovenú. Nové, neustále meniace sa je jeho triedné zloženie. Nová a vyššia je kultúra spoločnosti, úroveň všeobecného vzdelania, úroveň a počet kvalifikovaných kadrov. Inžiniersko-technické kádre sú skoro 4,5 krát početnejšie ako pred vojnou (počítajú asi 290 tisíc osôb). Kádre dedinskéj inteligencie s vyšším vzdelaním počítajú 20 tisíc, osôb, lekárov — 48,5 tisíc, učiteľov — 200 tisíc, vedeckých pracovníkov na vyšších školách — 19 tisíc osôb.

Nové a hlboko demokratické sú vzťahy medzi ľuďmi, zbavené využívania a samovôle bohatých voči chudobným. Nové je povedomie spoločnosti, ktorá súčasnosť a budúcnosť vidí v socializme. 40 percent obyvateľov narodilo sa v Ludovodemokratickom Poľsku.

● Nastala hlboka zmena medzinárodnej pozície Poľska. Bratská družba s SSSR a ostatnými socialistickými štátmi zaistuje bezpečnosť a konzistentná mierová politika a pokrok v hospodárstve a kultúre umocňujú našu autoritu vo svete.

● V dosiahnutiach Poľska dôležité miesto zaobrába morské pobrežie. Jednotlivé odvetvia morského hospodárstva prejavujú veľkú dynamiku. Naše lodenice spustili na vodu 625 morských lodí o nosnosti skoro 1.700 tisíc DWT.

● DELEGACE ÚV Poľskej siedmociencnej strany dělnickéj pod vedením tajemníka ÚV Witolda Jarosińskego pribývala v Sovětskom svazu na pozvání UV KSSS, kde se započala s zkušenosťmi straneckej práce KSSS, v oblasti činnosti ideologickej i propaganda.

● „TRYBUNA LUDU“ z 1. júla uverejnila interview, ktoré poskytol prvý tajomník KC PZPR W. Gomułka americkému týždenníku „Life“ na jeho žiadosť. „Life“ interview neuvierají s odôvodnením, že jeho obsah „sa rozhadza s intenciami a želaním redakcie“. „Trybuna Ludu“ konštatuje že „Boľo by, pravda, prinajmenšom naivnou očakávať že žiary autora interview sa budú zhodovať s názormi redaktorov časopisu „Life“. Vzhľadom na to, že redakcia „Life“ po polročnom očakávaní oboznámila svojich čitateľov s odmienným interview, rozhodla sa, „Trybuna Ludu“ čeliť jej ľiziam a vykričať, umerejnením jeho plného znenia.

● W MIEJSKOŚCI JABLONKA na Rzeszowszczyźnie gde przed 15 laty padł od kuli faszyściow band UPA generała KAROLA WALTERSWIERCZEWSKiego, Przewodniczący Rady Państwa Aleksander Zawadzki dokonał uroczystego odsłonięcia pomnika bohaterów polskiego generała.

● W CZECHOWICACH w przeddzień Świątynnego dnia Adenauera, który przyjechał do Polski, aby odzwońca do sprawy polskiego rafinerii, którą buduje spracowywają polski miliardów ton ropy rocznie, i więcej, co wszystkie pozostałe polskie rafinerie spółki.

● DALSIE 22 SKOLY Tisícročia odovzdali verejnosti Výbory Fronty národnej jednoty 22. júla. Celkový počet škôl — pomníkov odovzdaných mládeži vzrástol do 401.

● W TUROWIE w ub. miesiącu zgodnie z planem, nastąpił próbny rozruch największego w kraju turbozespolu energetycznego.

● W RZEPEDZI w Bieszczadach przygotowuje się do

rczchu nowoczesny kombinat drvený, ktorý bude prarbať ročne ok. 60 tis. m³ drewna, produkując półfabrykaty do výroby meblí, forniru itp. Rozruch kombinatu nastapi 1. páždiernika br.

● PREMIER CHRUSZCZOW w swoim radio-telewizyjnym przemówieniu poświęconym niedawnej wizycie radzieckiej

Nachádzame sa v prvej desiatek staviteľov lodí na svete. Súčasna producia poľských lodeníc prevyšuje 6-násobne predvojnovú produkciu nemeckých lodeníc na našom Pobreží.

Obrovským úspechom je rozbudova a modernizácia priestavov, ktoré popri obsluhe nášho zahraničného obchodu plnia dôležitú úlohu tranzitu pre stredoeurópske krajinu. Naše lodenstvo (milión ton nosnosti) desaťnásobne prekračuje predvojnový stav. Poľské lode súčasne navštievujú 400 prístavov na všetkých kontinentoch.

Dalej W. Gomułka hovoril o aktuálnych úlohach zahraničného obchodu a v pokračovaní prejavu hovoril o medzinárodných problémoch.

● Hlavnou prekážkou v riešení problému Nemecka je úporna snaha západných možností udržať v západnom Berline okupačný režim, čo prakticky znamená udržať v hraniciach územia NDR základňu NATO.

● Ak rozhovory a rokovania v záležitosti Nemecka ukažú sa bezplodné, socialistické štáty uvedú do života svoje alternatívne vyhlásenie — uzavŕu mierovú zmluvu s NDR.

● V našich časoch, keď rozmiestenie sil medzi socializmom a imperialismom prikloňalo sa v prospech socializmu, boj o víťazstvo mierovej idei ma všetky predpoklady úspechu. Sily mieru môžu zneškodniť agresívne sily vojny.

Pri konci svojho prejavu Władysław Gomułka v krátkosti hovoril o tom ako do teraz prebieha realizácia tohorčeného hospodárskeho plánu a zaujal stanovisko o. i. k vyskytujúcim sa miestami hlasom, že vraj vláda zamýšľa zvýšiť ceny tovarov prej potreby. „Ani nemáme takéto úmysly. V rámci terajších cen štát môže plne uspokojiť normálne potreby trhu.“

wiazuje od nového roku szkolnego na terenie całego państwa.

● W PRADZE odbyło się plenum Komitetu Centralnego KPCz, które zatwierdziło projekt dokumentu „O perspektywach dalszego rozwoju czeskosłowackiego społeczeństwa socjalistycznego“ oraz projekt nowego statutu KPCz,

● VLADA SSSR wysłała vládu Velké Británie notu, v níž rozhodne odmíta jako bezpodstatné tvrzení, že Vietnamská demokratická republika byla „zdrojem nepokoju v jižním Vietnamu“.

● ZEMREL ANTON GAJEWOJ, člen ÚV KSSS a tajemník ÚV KS Ukrajiny.

● SJEZD SOCIALISTICKÉ dělnické strany Maďarska, souhlasně s rozhodnutimi rozšířeného plenárního zasedání strany, bude svolán dne 20. listopadu t.r.

● PREDSEDA VLADY CHRUSCOV ve svém projevu na konferenci územních produkčních správ ústredních oblastí Ruské federace prohlašil, že podle dosavadních predpovědí existují v Sovětském svazu reálné možnosti sklizení okolo 9 — 10 miliard obilí. Takové množství ještě doposud nikdy nebylo v SSSR sklizeno.

● PIERWSZY kosmonauta JURIJA GAGARINA rozkazem ministra obrony ZSRR został awansowany do stopnia pułkownika.

● AMERYKANIE po raz pierwszy nawiązali łączność telewizyjną przez Atlantyk za pomocą aparatury przekaźnikowej umieszczonej na sztucznych satelitach „Telstar“, których kraże wokół Ziemi na wysokości od 950 km do 5.600

● V PORTUGALSKÉ GUINEI vedlo povstalec urputné boje proti kolonialní portugalské moci. Boje se rozšířily v jižní části tohoto státu.

● HOLANDSKO přijalo t.zv. „plán Bunker“, který předvídal postupné předání administrace západního Iránu, pod kontrolou OSN, indonézské vlády.

● USA udilejí vojenskou pomoc Ngo Dinh Diemovi v boji proti partyzánum.

● 100-LECIE istnienia obchodziła 1 lipca Biblioteka im. Lenina w Moskwie, posiadająca jeden z najväčších księgozbiorov sveta.

Z DOMOVA A CUDZINY

delegacji partyjno-rządowej w Rumunii m.in. stwierdzili, że „uchwaty narady czerwcowej w Moskwie będą miały wielkie znaczenie dla rozwoju światowej gospodarki socjalistycznej jako, jednolitej dobrze funkcjonującej całości. Omawiając zagadnienia polityki międzynarodowej premier ZSRR stwierdził: „że w Azji Południowo-Wschodniej powstały nowe ogniska praktykowania wojennej, przygotowywane przez Czang Kai-sze-ka przy poparciu amerykańskich generałów i admirałów, w zamierzonej inwazji na kontynent Chiński“.

● MINISTERSKY PREDSEA Macmillan prevedol nebyvalý v dejinách Anglicka reorganizacię vlády, davačujúc demisiu 16 ministrom. Ked zoberieme do úvahy iné fahy vo vláde, ministersky predsea na novo obsadie 24 vládné stanoviska, davačujúc ich o.i. li „radovým“ poslancom.

● V PERU vojenská junta prevzala vládnú moc, činiac dočasne neplatnú ústavu a rúšiac platnosť prezidentských volieb. Prezident Prado bol zatknutý a prevezéný na ostrov Saint Laurent.

● AMERYCKY SENĀT zamiehoval navrh zákona Kennedyho o lekárskej pomoci pre starých ľudí. Je to druhá cititelná poľoha Kennedyho po zamietnutí Izbowu reprezentantov zákona o farmach.

● „KOSMOS — 7“ kolejny radziecki sztuczny satelita Ziemi, zgodnie z programem badań z 18 marca — wprowadzony został na orbitę. „Kosmos-7“ posiadał aparaturę przeznaczoną do kontynuowania badań przestrzeni kosmicznej oraz wielokanałowe urządzenia radiotelemetryczne i radiotechniczne do pomiarów trajektorii.

● „BERLINER ENSEMBLE“ jeden z czołowych zespołów teatralnych świata ponownie gościł w Polsce.

Peniaze môže tiež

POKÓJ — TO POWSZECHNE I CAŁKOWITE ROZBROJENIE

Pokój to nadzieję świata. To problem do załatwienia numer 1. A ostateczne załatwienie tego problemu to jedynie powszechnie rozbrojenie. Bez powszechnego rozbrojenia, bez zniszczenia groźnych i nawet mniej groźnych broni zawsze będzie istniała groźba wojny i zagłady. Dlatego też dwie sprawy — rozbrojenie i pokój są ze sobą organicznie związane.

Straszliwą katastrofę może sprowadzić na nasz świat nawet zwykły przypadek. A oto przykłady. Wiadomo, że istnieją urządzenia radarowe, które ostrzegają o zbliżaniu się nieprzyjacielskich rakiet. Na ich sygnal wypuszcza się rakiety odwetowe. Istnieją też urządzenia, na których kolorowe lampki oznaczają bazy i obiekty wojskowe. Kiedy lampka głośnie znaczy że obiekt został zniszczony przez nieprzyjaciela.

I oto dowiedzieliśmy się po wielu miesiącach o dwóch wypadkach, które omal nie spowodowały wojny. W amerykańskiej bazie w Thule (Grenlandia) 5 października 1960 roku radar zaalarmował o wystrzelaniu w kierunku Ameryki rakiet dalekiego zasięgu. I całe szczęście, że dowodzący wówczas w Denver marszałek lotnictwa kanadyjskiego Roy Semon nie uwierzył temu precyzyjnemu urządzeniu ikazał sprawdzić wiadomość przez inne radary. Co się okazało? Okazało się, że potężny radar w Thule wysiął impulsy aż na księżyc i stamtąd wróciły one, dając na ekranach sylwetki rzekomych rakiet międzykontynentalnych. Podobne objawy mogą dawać na ekranach radaru stada dzikich gęsi i meteoryty.

A oto drugi wypadek! W ośrodku dowodzenia amerykańskiego lotnictwa strategicznego, w podziemnych schronach w Omaha (stan Nebraska) zgasiła jedna lampka na tablicy oznaczającej amerykańskie bazy rakietowe i lotnicze w świecie. Zgodnie z przeznaczeniem tablicy — zgasiła lampka oznaczająca zniszczenie bazy w Thule. Dżurny oficer natychmiast zawiadomił gen. Powera, a ten zarządził alarm. I oto bombowce amerykańskie z bombami atomowymi i wodorowymi wystartowały do celu. Cele zniszczenia znajdowały się w zapieczętowanych kopertach u dowódców samolotów. Po kilku minutach alarm odwołano. Okazało się, że zgaśnięcie lampki spowodowało techniczny defekt.

To są znane nam przykłady i każdy zdaże sobie sprawę do czego takie wypadki mogą doprowadzić. A o ilu podobnych sytuacjach nie wiemy... Nikogo nie mogą tutaj pocieszyć oświadczenia o udoskonaleniach technicznych wykluczających tego rodzaju pomyłki. Nikt nie da takiej stu procentowej gwarancji i nikt rozsądny takiej gwarancji nie przyjmie. Wykluczyć pomyłki oraz wojnę może tylko zniszczenie tych urządzeń i wszelkiej broni w całym świecie. Do tego właśnie zmierza polityka państw socjalistycznych i ruch pokojowy zrzeszający w sprawie rozbrojenia i pokoju ludzi z całego świata, których dzieli nieraz wiele innych spraw z dziedziny przekonań, wiary itp. dla tych jednak ludzi idea świata bez wojen, bez broni ma podstawowe znaczenie i łączy ich najbardziej.

Ogłoszone Odrębnie Światowego Kongresu Pokoju glosi, że wyzwolenie od ciężaru wyścigu będzie korzystne dla wszystkich.

— rozbrojenie wyzwoli środki, które będą mogły być wykorzystane dla podwyższania stopy życiowej we wszystkich krajach.

— rozbrojenie pozwoli zaoszczędzić środki, które mogą znacznie przyspieszyć rozwój zafawanych pod względem gospodarczym krajów.

— rozbrojenie oznaczać będzie likwidację obcych baz wojskowych i wycofanie wojsk z obcych terenów, co będzie pomocne dla narodów walczących o swą niezawisłość.

— rozbrojenie powinno być powszechnie i całkowite i odbywać się pod ścisłą kontrolą międzynarodową. Nie może być żadnego rozbrojenia bez kontroli i żadnej kontroli bez rozbrojenia.

W Genewie wznowił znowu obrady Komitet Rozbrojeniowy osiemnastu państw. N. S. Chruszczow przemawiając na Światowym Kongresie Pokoju w Moskwie powiedział m.in. „Związek Radziecki gotów jest, podobnie jak czynił to w przeszłości, uwzględnić wszystkie życzenia mocarstw zachodnich, które nie są sprzeczne z zadaniem rozwiązania problemu powszechnego i całkowitego rozbrojenia. Ale takich życzeń jest jeszcze bardzo mało. Prezydent USA zapewnia iż delegacja amerykańska „powraca do Genewy z instrukcjami, które zalecają jej, aby starała się o osiągnięcie porozumienia w sprawie rozsądnego programu rozbrojeniowego.” Z dalszych jednak słów Kenedego wynika, że „rozsądny program” to dotychczasowe propozycje amerykańskie. A dotychczasowe propozycje amerykańskie nie przewidują rozbrojenia lecz kontrolę nad zbrojeniami i rozpoczęcie rozbrojenia od redukcji 30 procent środków przenoszenia broni nuklearnej i niektórych rodzajów uzbrojenia konwencjonalnego. Przy tej okazji warto powtórzyć oświadczenie premiera Indii Nehru. „Rozbrojenie przestało być zagadnieniem redukcji zbrojeni. Czwarta część arsenalu nuklearnego wielkich mocarstw wystarczy, aby spustoszyć cały świat.”

Nic więc dziwnego, że w tej sytuacji narody świata mobilizują szerokie społeczne siły do walki o powszechnie i całkowite rozbrojenie.

Sytuacja w Afryce zmienia się gwałtownie z miesiąca na miesiąc. Rozpad kolonialnego systemu stał się w ostatnich latach bez mała lańcuchową reakcją uwalniającą prawie połowę ludności kuli ziemskiej z wiezów kolonialnego niewolnictwa. Kapitalizm traci obszary, które dotychczas eksplataował w nieludzki sposób, a wpływy jego ulegają coraz to większemu zwiększeniu wobec postępującego procesu upadku kolonializmu. Wbrew wysiłkom imperialistów, narodowo-wyzwoleniца walka w Afryce, w tym bastionie klasycznego do niedawna niewolnictwa, potoczyła się jak lawina przynosząc wolność narodom Afryki dążącym do niepodległego bytu, szczęścia, dobrobytu i do trwałego pokoju na równi z innymi narodami naszej Ziemi.

Niezwyczajny był dzień 1 lipca tego roku. W ciągu jednego dnia trzy narody uzyskały niepodległość. Jednym z nich była Algieria, jeden z nielicznych i najbardziej zeuropeizowanych krajów afrykańskich, w którym mimo długotrwałej niewoli istnieje armia gorących patriotów, powstał świadomy proletariat robotniczy i chłopski, powstała stosunkowo liczna inteligencja i poważna warstwa burżuazji narodowej. Mimo różnych poglądów politycznych i społecznych, niejednokrotnie sprzecznych ze sobą, zwalczała w kołach burżuazji, dotychczas wszystkie te warstwy jednocończy jeden wspólny cel — wywalczanie niepodległości.

Obecnie jednak w rzadzie TRRA zarysował się poważny konflikt polityczny.

Padł jeszcze jeden bastion kolonializmu. Kraj opanowany najpierw w szesnastym wieku przez Turków a zagarnięty 5 lipca 1830 roku przez Francję. Odtąd, przez 132 lata niewoli i krawędzi represji, naród algierski zepchnięty był do roli pogardzanego niewolnika, w którym kolonialści francuscy mieli niewykwalifikowaną i tanią siłę roboczą, bez praw do bogactw naturalnych własnego kraju.

Algierczycy nie zapomnieli jednak o swojej tradycyjnej kulturze, nie przestali być gospodarzami swego kraju, z którego nigdy nie zrezygnowali. Po siedmiolatniej krawowej wojnie, w czasie której siedmiuset tysięczna armia kolonialnych wojsk bezskutecznie usiłowała złamać dążenie tego milionowego narodu do wolności, po siedmiu latach bezprzykładnego męstwa i ofiarności,

Algierczycy nie zapomnieli jednak o swojej tradycyjnej kulturze, nie przestali być gospodarzami swego kraju, z którego nigdy nie zrezygnowali. Po siedmiolatniej krawowej wojnie, w czasie której siedmiuset tysięczna armia kolonialnych wojsk bezskutecznie usiłowała złamać dążenie tego milionowego narodu do wolności, po siedmiu latach bezprzykładnego męstwa i ofiarności,

XVIII. VÝROČIE SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO POVSTANIA

PROTI FAŠIZMU — ZA SLOBODU!

Počet 25 tisíc zastrelených a umučených členov Komunistické strany Československa fašistami, je dostatočným dokladom toho, že práve komunisti ako prví vzývali národ k činnému boju proti otroctvu a fašistickému tyranstvu osobne dávajúc priklad.

Už roku 1942 vznikajú prvé ozbrojené ľudové oddiele riadené členmi Komunistické strany v okolí Ostravy. Po porážke fašistov pod Stalingradom, partizánske hnutie ujalo sa aj na území Slovenska kde vládol Hitlerom pomazaný knáz J. Tiso.

Partizánske oddiely vzniklé na území Slovenska mali bezprostredné spojenie s hlavným partizánskym veliteľstvom v Kijove.

Keď sa sovietska armáda blížila k hraniciam Československa, antifašistické hnutie zahrnulo celé Slovensko. S pomocou slovenským partizánom prišli sovietske partizánske jednotky pod velením majora Makarova a Krasinina. V auguste 1944 vypuklo ozbrojené povstanie slovenského ľudu. Vtedy poskytujú tiež pomoc skupiny Gwardie Ludowej — bojové jednotky Poľskej robotnicej strany. V týchto skupinách boli Poliaci a Lemkovia z podkarpatského územia. Pripojili sa ku Gottwaldovskej partizánskej brigáde, pod velením majora Vlăčeslava Kvítinského — súčasne profesora na kijovskej univerzite.

O rozmeroch povstania slovenského ľudu svedčí aj to, že zúčastnilo sa ho 100 tisíc ľudí. S pomocou sovietských partizánov, slovenskí partizáni vedeli v fažkom a namáhamov boji s dobrze wyzbrojonymi nepriateľom, skoro 2 mesiace udržať vo svojich rukách mesto Bansko Bystricu — udržávajúc týmto v akcii až 8 nemeckých divizii. Konečne ďalšie boje s oveľa početnejším nepriateľom boli nemožné. Bolo nutné cínuť do hôr, ak sa chcelo zachovať sily do ďalšieho boja.

Pri tejto príležitosti spomíname Duklu. V dukelskom priesmyku v Karpatoch zahynulo počas bojov s hitlerovským okupantom roku 1944 viac ako 6,5 tisíc vojakov Československej brigády a viac ako 85 tisíc ich sovietskych súdruhov.

Karpatska krajinka, hory porastnuté hustymi lesmi, doliny a bystré rieky — to je pozadie veľkého boja. Na južnom brenu Wisłok vznášajú sa dymy požiarov, horia naftove fažné veže Jasielsko-Krośnienskej pôvody. Započínajú sa prípravy delostrelov. Vzduch sa otriasa výbuchmi, ohňova priebrada dusí Nemcov, trhá ich zákopy, zabija, tlmi odpór.

po barbarzyńskich masakrach i represjach faszystowskich band OAS, naród algierski wywalczył niepodległość, otwierając drogę do pełnej niezawisłości. Przed Tymczasowym Rządem Republiki Algierskiej, który w dniu 1 lipca objął władzę nad całym terytorium Algierii, do czasu zwołania pochodzącego z wyboru zgromadzenia narodowego stoją do spełnienia poważne i odpowiedzialne zadania budowy demokratycznego państwa algierskiego, zadania wcale nie łatwe. Jaka będzie droga Algierii pokaze najbliższa przyszłość.

AFRYKA WALCZY

Cały świat z radością powitał zakończenie algierskiego dramatu i wielkie zwycięstwo pokoju oraz niezawisłości. Z zadowoleniem widać również upadek następnego bastionu niewolnictwa, tym razem kolonializmu belgijskiego i proklamowanie w dniu 1 lipca br. zgodnie z uchwałą Zgromadzenia Ogólnego ONZ, niepodległości Republiki Ruandy oraz niepodległości Królestwa Urundi.

Długa i trudna była droga do niepodległości tej byłej kolonii belgijskiej — małowniczej i urodnego kraju położonego w Środkowej Afryce, między Kongiem, Tanganiką i Ugandą.

Ruanda — Urundi — kraj o dużych bogactwach naturalnych, jednocześnie niezwykle zacofany, jest oczywiście powyżej dwu metrowych olbrzymów z energicznego i dobrze zorganizowanego plemienia Watusi (15%) oraz nielicznej grupy ludności plemienia Pigmejów, najmniejszych ludzi świata, żyjących w głębi lasów, których wzrost nie przekracza 150 cm wysokości. Watusi kuzyni chemicznych Sudańczyków, byli koczowniczym plemieniem trudniąjącym się hodowlą bydła, które do Ruandy przybyło przed 400 laty z Górnego Egiptu i wyżyn Etiopii. Największa grupa, osiemdziesiąt procent ludności (o normanym wzroście) należy do trudniącego się uprawą ziemi plemienia Bahutu.

Ruanda-Urundi, razem z Tanganiką przed pierwszą wojną światową była

niemiecką kolonią. Penetracja kolonializmu niemieckiego zapoczątkowana została przez niemieckiego podróżnika Karla Petersa, który w 1884 r. przybył na afrykańskie wybrzeże jako uczestnik prac badawczych prowadzonych na tym obszarze. Już po czterech miesiącach swego pobytu w Afryce Peters wślawił się zakupieniem od miejscowych przywódców olbrzymich terenów wielkości 70 tys. km². To ogromne terytorium, nabycie to bezem zamierzał Peters z korzyścią odsprzedawać niemieckim kolonistom. Po powrocie do Niemiec poczatkowo spotkał się z nieufnością a nawet z kpinami. Wkrótce jednak przeprowadzoną przez Petersa „transakcją” zainteresowali się władcą Niemiec. W niedługim czasie ukazał się „cesarski akt protekcyjny”, potwierdzony następnie przez teoretycznego władcę nad tym afrykańskim terytorium — Sultana Zanzibaru, za co otrzymał on od Niemiec 200 tysięcy funtów szterlingów. Tak powstała Niemiecka Afryka Wschodnia oparta na bagnatach wojskowych misji niemieckich, które rozpoczęły wyprawy w głąb Afryki poszerzając stopniowo zajmowane przez siebie terytorium. Napotkany opór afrykańskich bojowników oraz nieustannie wybuchające powstania przeciwko niemieckim kolonistom był bezlitośnie tępione. Niemieckie misje wojskowe przeprowadzały „gruntowne” pacynifikacje objętych powstaniem obszarów. Palili zboże, głodziły ludność i całe wioski równały z ziemią.

Kiedy dziesięć lat później, w 1894 roku do Ruandy-Urundi wkroczyły niemieckie wojska pod dowództwem hrabiego von Gotzena, zastały tam już istniejący, dobrze organizowany ustroj feudalny, w którym ludność Bahutu znajdowała się w poddaństwie pracując na bogatą arystokrację Watusi.

Niemieccy kolonizatorzy umieli tę sytuację wykorzystać. Belgowie, którzy po pierwszej wojnie światowej na zlecenie Ligi Narodów, przejęli po Niemcach administrację nad tymi terytoriami, panowanie swoje, tak samo jak ich poprzednicy, oparli na plemieniu Watusi. Nie wzięli jednak pod uwagę, że i w tym narodzie może się odezwać pragnienie za wolnością i chęć zerwania z wyssiugiwaniem się kolonizatorom. Watusi — ich przywódcy, młoda inteligencja i studenci, pierwi wystąpili przeciwko panowaniu kolonizatorów żądając przyznania Ruandzie-Urundi pełnej niepodległości.

(Dokończenie na str. 8)

Ale hitlerici ako pijavice držia sa karpatských úbočí. Nie je ľahko dostať ich odiaľ. Utocioce jednotky československých a sovietskych vojsk predierajú sa pomaly dopredu prelievajúc krv na poľskej zemi.

Od Jasla na juh, smerom na Dukelský priesmyk útočia vojska rôznych národov. Od Dukle na poľskej strane, do Svidníka na slovenskej strane nie je daleko, len 25 kilometrov. Tam je vytúžena zem, tam žijú manželky, deti, rodíčia vojakov Československej brigády utvorenej na sovietskom území. Popri jednotkach 38. Sovietskej armády pod velením maršala SSSR Koneva — útočia teraz, aby priniesť pomoc svojim slovenským bratom, ktorí 29. augusta 1944 na tyloch nemeckej armády započali povstanie a ovládli mesto Bansko Bystricu, viažúc tým značné hitlerovské sily. O týchto chvíľach píše voják Československej brigády — Michal Štemra vo svojich pamätiach. „8. septembra 1944 roku. Rano o hod. 7.45 započal sa boj o Duklu. Handík prečítal nam ešte noviny a neskôr ukazujúc rukou povedal: — S vrcholkov Karpát je vidieť našu zem, lesy. Tam bojujú a očakávajú nás, s nami ide sovietska garda, s nami je vŕazstvo. Vpred!

Predierame sa dopredu pomaly, meter za metrom, od pahorka k pahorku. Handík padol ráno, Vilda je ranený, Hegr oslepol, odprevali ho do nemocnice. Ale cítime pri sebe sovietskych vojakov a smelo udierame na nasledujúci pahorok. Končí sa prvý deň boja o Duklu — večer počúvame cez rádio, že vojska Prvého ukrajinského frontu, ktorého súčasťou je Československa brigáda pretrhli hitlerovskú obranu na sever od poľského mesta Krosna a započali útok na juh, smerom na Slovensko“.

Po skoro mesiac trvajúcich urputných bojoch dňa 6. októbra 1944 Československa brigáda po boku Sovietskej armády vkrčila na slovenskú zem.

Tento rok spomíname 18. výročie vypuknutia Slovenského národného povstania. Slovenský ľud rozhodne postavil sa za tým, čo hovorili a pisali komunisti vo svojom ilegalnom orgáne KS „Rudé Právo“ „V novej republike za ktorú bojuje robotnická trieda a Československa komunistická strana, musí byť s konečnou platosťou zlomena diktatúra bank, kartelov a monopolov. Musí to byť republika skutočne ľudová“.

Zároveň započínajúc ozbrojený boj, slovenský ľud vyslovil sa za jediným, spoločným s Čechmi štátom — Československou socialistickou republikou.

Mgr. D. PERUN

NOVÉ MENA V SLOVENSKEJ LITERATÚRE

Rok 1961 v slovenskej literatúre bol zaujímavý z mnohých stránok, no predovšetkým je pre tento rok charakteristické, že sa slovenský čitateľ stretol s viačerími novými autormi. Rovnako v poézii ako v próze. V poézii sú to predovšetkým mladí básnici Ján Stacho a Lubomír Feldek. Obidve básnické zbierky privítala slovenská literárna kritika s uznaním, no súčasne sa ozvali aj mnoho hlasov, v ktorých prevažovali výhrady. Výhrady sa ani natolko netýkali básnickej úrovne debutov spomínaných autorov, ale poézie ako celku. Nechýbali ani hlasov, ktoré považujú básnickú tvorbu za zbytočné mlátenie slamy, ktoré čitateľ nemá rád, ba dokonca k nemu prechádza odpór. Tento názor dokonca vyslovil aj významný slovenský prozaik Vladimír Mináč, a to práve v článku, ktorý uverejnila varšavská Nowa Kultura v čísle venovanom slovenskej literatúre. K tomuto problému sa nechcem teraz vyjadriť, potreboval som to spomenúť len preto, že noví slovenskí prozaici, ktorí prišli so svojimi prvými knižkami minulého roku, mali oveľa prialznejšiu situáciu ako mladí slovenskí básnici, čo medzi iným spôsobilo aj to, že sa slovenské prozaické debuty prijali s vyslovenou prialznejšou ohlasom. Predovšetkým ide o dvoch mladých autorov, a to o Jaroslavu Blažkovu a Antona Hykischa.

Jaroslava Blažková sa predstavila slovenským čitateľom knižkou Nylonový mesiac. Už pomerne módny titul zaujal pozornosť verejnosti na prvý pohľad. Nevyčajná tematika ponúkala do pera porovnávanie s populárnom francúzskym spisovateľom Saganovou. Nie je preto nič zvláštneho, že Blažkovej prvá knižka vyšla krátko po sebe v dvoch vydaniach. Co je vlastne na tejto knižke také pozoruhodné? Obsahuje tri poviedky, skôr kratšie ako dlhé. Najdlhšia je novela-poviedka Nylonový mesiac, podľa ktorej dostala názov aj knižka, potom sú tu poviedky Dotyky cez stenu a Autostop. Všetky tri poviedky sústredili na seba čitateľskú pozornosť predovšetkým preto, že sa dôkladne lišia od prozaickej tvorby, ktorá vychádzala v slovenskej literatúre predtým. A treba poznamenať, že od dotedajšej literárnej tvorby sa nelišia len nejakou jednou stránkou, ale všetkým: výberom materiálu, autorským postojom k životnému materiálu i spôsobom umeleckého spracovania.

Predtým prevažovali v slovenskej literatúre romány a poviedky, ktoré tematicky vychádzali bud' z hrdinského boja slovenského ľudu proti fašizmu v Slovenskom národnom povstani, bud' išlo o prozaické práce, ktoré si chodili po téme na dedinu. Témou Blažkovej poviedok je mesto, a okrem toho celkom konkrétné mesto — Bratislava. Postavy jej poviedok sú postavami, ktoré môžeme stretnúť iba v Bratislave. A ďalej: v poviedkach ide o Bratislavu dnešnú, čas, v ktorom sa autorka cíti najlepšie, je dnešok, súčasnosť. Aj iní spisovatelia, a to aj pred Blažkovicou, písali o súčasnosti, no tito autori sa sústredovali predovšetkým na budovateľskú stránku ľudu, súčasnosť videli v patetických linách, vo svojich prozaických prácach zobrazovali vypiate, mimoriadne, zvláštne prípady v súčasnosti. Blažkova sa naproti tomu sústreduje na súčasnosť všedného dňa, ide jej o to, ako sa dnešok odraža v cítení a myšlení, konaní a životnom štýle bežných všedných ľudí. V jej próze treba rozhodne vidieť aj polemiku s prízou, ktorá predovšetkým videila historiu, historický zmysel preveratných zmien, ktorími prechádzal život na Slovensku, a vritom závidala na ľudovku, ktorá podávala jeho život v súkromí vo veľmi zjednodušenej, ba až skreslenej podobe. Týmto ale nechcem povedať, žež Blažkovej eposu odložila bokom, že ju neberie na vedomie, znamená to len, že sa epocha u nej zobrazuje cez ľudí. Vo svojich poviedkach nás zavedie do prostredia najrozmanitejších ľudí, ukáže nám typické bratislavské rodiny, zavedie nás aj do úradov, internátov a v prípade Autostop s hrdinom zájdeme autostopom až na východné Slovensko. Kedže je Blažkova mladá autorka, nemohla obiť ani taký charakteristický problém, ako je konflikt starých a mladých. Vysmievá sa banálnosti starého sveta, úradnícka rodina doktora Paštinského pôsobí trocha dojmom paoptíka, avšak ani jej pomer k ľuďom dneška nie je chiválospev.

Celkovo teda možno povedať o Blažkovej prózach, že sú to — aby sme použili časť názvu jej druhéj poviedky — „dotyky“ s dnešnými ľuďmi a skutočnosťou.

Aj prvá knižka Antona Hykischa „Sen vchádza do stanice“ má viaceru podobných sympatických vlastností ako Blažkovej debut. Ani Hykisch sa neuvielenol do literatúry nejakým rozsiahlym dielom, jeho debut je vlastne stošesídesiatstránková novela. Na rozdiel od Blažkovej, nezostal v Bratislave, hoci ide o bratislavského autora, ale za postavami svojej prózy išiel na stavbu elektrifikovaných trati na východné Slovensko. Pravda, nejde mu ani o východoslovenský folklór ani o nejaké regionálne východoslovenské zvláštnosti, ale aj jemu ide o „dotyky“ so súčasnými a predovšetkým mladými ľuďmi. Na Hykischovi je sympatická najmä snaha zachytia zaujímavý problém zakotvenia mladej inteligencie v dnešnom živote. Nie je to ľahká cesta, kym si jeho mladý inžinier Hric po skončení vysokoškolských štúdií nájde pevné miesto v živote a správny vzťah k ľuďom. Teória je teória a prax je predsa len prax. Ani u Hykischa nechýbajú postavy „zlatých mládeží“, ktorá si z lásky nerobí veľké problémy. Mladý redaktor Gálik zháňa dobrodružstvá a z reportáže do novín si nerobí fažkú hlavu. V tomto smere Hykisch pôsobí až trocha moralizátorsky. No jeho kritický a jemne ironizujúci tón vyvracia časť názov, že mládež je pokazená, cynická, veda aj on je mladý a je vlastne predstaviteľom dnešných mladých ľudí.

Z hľadiska umeleckého experimentátorstva Hykisch ide ďalej ako Blažkova. Celkom zámerne a cieľavedome využíva tie výdobytky súčasnej svedovej prózy, ktoré sa často u menej talentovaných autorov stávajú čirotčou a samoučelnou módou. Hykischovi nemožno uprieť, že ich využíva s mierou a vtipom, že je literárne zručný. Veľmi dobre sa mu dari rozvíjanie príbehu a charakterov formou akejsi daktora Gálika zháňa dobrodružstvá a z reportáže do ležiatých osôb a konfrontácie ich zážitkov z minulosti s dnešným.) Toto rozvíjanie príbehu podporuje autor ešte v všetkých hlavných postavách snom, čím jeho postavy dostávajú akúsi trojrozmernú podobu, a autor si vytvoril možnosť zachytia podvedomie postav a jeho konfliktov.

Podobne ako o Blažkovej aj o Hykischovi možno povedať, že vstúpil do slovenskej prózy autor, s ktorým možno väzne rátať do budúcnosti. S ďalšími mladými prozaickými autormi, ktorí súce ešte nevydali knihy, ale sú už pomerne známi z beletristických prispievkov v literárnych časopisoch a sú nedajú dľho čakať na svoje prvé knihy (Andrej Chudoba, Ján Janáček, Peter Jaroš), vstupuje do slovenskej literatúry skutočne pozoruhodná mladá generácia, ktorá chce povedať niečo nového a umelecky priebojného.

(—a)

MAL SOM BYT

ASTRONÓMOM

hovorí

vojtech Siemion

Ked na scénu Študentského divadla satírikov vo Varšave podajú prvé lúče reflektorov, očiam divákov ukujujú sa krásne slamené kukly — hrdinovia polskej ludovej poézie a pesničiek spievanych medzi dedinskými kačalúpkami. Všetci dobre poznáme ich mená: sú to Kasia, Jasio, Pan a Kat. Len o chvíli vchádza Vojtech Siemion, aby behom dvoch hodín vteloval sa postupne v každú z týchto postáv, oživovať ich svojim hlasom a gestom. Plné dve hodiny trvá to výborné predstavenie, piné svojského koloritu, výborného ľudového humoru a skvelého, nadpriemerného herectva Vojtecha Siemiona. Predstavte si čiperného Jasia spievajúceho:

Nic mnie tak nie cieszy tylko trzy talenta
Kochanie, pijanie i ładne dziewczęta,
ktory, o chvíli túli sa k slamenej Kasi a odpovedá:
Oj, u mnie wszystkie myślis idą mi na oczy,
Oj, bo ja bez kochania nie mogę spać w nocy.
Oj, Najświętsza Panienko, Jezusie kochany,
Da połóż mi chłopaka wedle samej ściany.

alebo:
Czy ciebie dziewczyno diabli malowali,
Ze ci pod fartuszek czarny kożuch dali?
Nie diabli, nie świecti, ani nie kto inny,
Dostałam od mamy na sve imieniny.
Przy tym mi mówiła, nie dawaj nikomu,
Przyjdzie ostra zima, przyda ci się w domu!

Kasia neostáva dlžná a odpovedá:
Matus moja matus wydad mnie za Jasia
Spodobały mi się kózeczka u pasa.
Kózeczka u pasa, jeszcz coś takiego,
Jak się kapai w stawie, widziałam u niego.

Odkiaľ sa vzala myšlienka tohto krásneho predstavenia — pýtame sa Vojtecha Siemiona.

— Mysiel som, že poľská ľudová poézia mala by sa dočkať vhodného a pravidelného ukázania na scéne. Za nápadom nasledovali činy — zdľavé ale vďačné hľadania v archívoch Štátneho inštitútu umenia, v Studiu nahrania poľskej ľudovej hudby, odkiaľ pochádzajú texty „Wieże malowanej“ — lebo práve taký názov má predstavenie.

Ano, ostatne už vieme, videli sme a nadchýnali sme sa. Ako sme počuli, zo svojou „Wieżą malowaną“ obišli ste pol Poľska.

— Nie celkom pol, ale videlo ju už vojvodstvo lubelske, lódzke, celé Mazowsze. Najkrajšie dojmy som si odniesol z Przasnysza v Kieleckom vojvodstve, kde sme dávali predstavenie v záhrade pre tri tisíce dedinských divákov, ktorých živelná reakcia bola pre mňa najväčšiu odmenou.

Ked už o tom rozprávame: boli ste v poslednom čase vyznamenaný Radom práce II. triedy.

— Ano. Obdržal som to vyznamenanie pri priležitosti oslav Dňa kultúrneho činiteľa. Tiež si veľmi vážim odmenu divadelnej kritiky Boya „Za dosiahnutia v obore ľudového divadelného umenia“, ktorú som obdržal v apríli t.r. v súvislosti s Medzinárodným dňom divadla.

Gratulujeme Vám k týmto vysokým vyznamenaniam. Povedzte nám, ako k tomu prišlo, že ste tak ceneným hercom?

— Nuž, vôbec mal som byť astronómom, neskôr som študoval právo. Pracoval som tiež ako úradník na Daňovom úrade ale už vtedy som bol štatistom v divadle. Potom som bol vedúcum pojazdného divadelného súboru a konečne našiel som sa pod ochranou neoceniteľného Zelwerowicza.

Dali ste sa poznáť divákom ako herec mimoriadneho druhu. Predsa prvé programy boli Poeticke estrády, v ktorých ste vedeli tak originalnym spôsobom prednášať básne Gałczyńskiego, Tuwima, Boya a Jasieńskiego. Vaše programy v STS* sú veľmi zaujímavými predstaveniami, vykračujúcimi z rámca konvenčného divadla — a tak blízke a prihovarajúce sa divákovi.

— Skutočne, také divadlo mi najviac vyhovuje. Divadlo v ktorom hrám živé postavy skutočných ľudí, ktorých každodenne stretnávame, divadlo v ktorom nie som otrokom inscenácie — „rád hovorím priamo do očí“ a preto najviac mi vyhovuje tento druh divadla.

Avšak vystupujete tiež v rádio, televízii a máte za seba sedemnásť menších a väčších filmových úloh.

— Skutočne. Napriek tomu nemám rád prácu vo filme a televízii, ktoré zbabujú najväčšieho kúzla scény — bezprostredného styku s divákom, ktorého viditeľna a počutelná reakcia je pre mňa niečim veľmi potrebým.

Hrali ste tiež v československom filme V. Jasného „Prežili sme svoju smrť.“

— Áno, hral som v ňom úlohu väzna koncentračného tábora. Bolo to veľmi pracovité obdobie. Hrajúci vo Varšave v divadle, cestoval som medzitým do Československa filmovať. Odniesol som si odiaľ veľa milých spomienok spojených s umeleckou spoluprácou s československými kolegami. Mám tiež milé spomienky na pražských divákov s ktorými som sa stretol na večierku venovanom varšavskej poézii v Poľskom kultúrnom stredisku v Prahe. Veľmi však futujem, že som nebol pozvaný na premiéru tohto filmu.

Pozieráme na hodinky, bliží sa 22 hodín a Vojtech Siemion ponáhla sa na skúšku.

Kedy vôbec odpočívate? Ráno bola predsa jedna skúška, poobede dva predstavenia jedno za druhým teraz zase...

— Neviem odpočívať, musím stále niečo robíť.

Mali sme potom veľké šťastie, že sa nám podarilo Vás chýtiť na niekoľko minút. Preto ešte len jedna otázka: v čom Vás budeme vidieť v najbližšom čase?

— V divadle pripravujem spolu s Halinou Mikolajskou tri básne-zábavy Gałczyńskiego, predstavenie americkej poézie s jazzovým hudobným podkladom a program, ktorého obsahom budú autentické ponuky k sňatkom(?). V televízii pripravujem poviedky sovietskeho spisovateľa Bulata Okudžava.

Lúčime sa s Vojtechom Siemionom, prajeme mu veľa úspechov a všetkým divákom časté stretnutia s týmto výborným hercom.

Rozprával: J. NOCUN

*) Studentské divadlo Satírikov vo Varšave.

Staré knihy-sprievodcovia vždy vzbudzujú záujem. Zožltuté stránky — pietzim. Do rúk väčšu reportéra dostala sa kniha-sprievodca po znáomom, starom meste Sandomierzu. Je to príležitosť k napisaniu niekoľkých slov o tomto meste. Nech nám fotografia ukáž dnešný Sandomierz a slová o jeho dejinách. Nezabudneme tiež na kuriozity zo sprievodcu.

Presný pôvod pomenovania Sandomierza nie je historikmi ustálený, tak ako aj znenie samotného pomenovania. Ráz čítame Sadomir (u Nestora) alebo Sandomir (bulha Eugéna III. z r. 1148) alebo Sandomir (1191 r.) alebo tiež Szendomyerz (ilustrácia z r. 1564). Pramene hovoria tiež Sandomir po pripade Sandomir. Na tom mieste San spája sa s Vislou, čiže „domierza do Wisly“. Preto „San domierza do Wisly“ — Sandomierz. Asi je možné s tým súhlasit...

V priebehu storočí história nahromadila v tomto meste nespočetné množstvo faktov hodných zaznamenania. Nielen žiaci, ale aj dejepisci majú od ich nadbytku motaniku v hlave. Prvé záznamy máme už v 10. storočí. Za Boleslavu Chrabrého bol to uz obranné hradisko. Sedem rokov od roku 1200 býval tu Leško Biely. V tom čase bol vybudovaný romanský kostol sv. Jakuba. V tom storočí trojnasobné tatarské vpady ničili mesto. Rozvíjajú sa obchodné cesty a r. 1286 Sandomierz dostáva mestské práva — právo skladovania a právo razenia minci. Mesto stáva sa bohaté. Kazimír Veľký prestavuje zámok a radnicu, obkolesuje mesto mŕmami. Vznikajú sýpkы a gotické stavby. Ďalší rozvoj mesta, a najmä stavba obilných sýpkов, plní a dokonca plachetnicu v súvislosti s otvorením plavby na Visle cez Gdańsk a Elbląg — ničí vpád Švédov. Po III. deňbe Poľska mesto patrí Rakúsku, a po 1815 do Kongresového kráľovstva.

Ako z vreca vysypali sme len niekoľko faktov. Skok do súčasnosti patrilo by sa započať dôležitým dátumom. Sandomierz bol oslobodený 18.8.1944 r. Sovietskou armádou.

Sandomierz počíta dnes viac ako 10 tisíc obyvateľov. Je strediskom potravinárskeho a elektrotechnického priemyslu. Výrába tiež porcelán. Mesto má stare tradície akú stredisko zoskupujúce výtvarných umelcov.

Nahliadnime opäť do starého „sprievodcu“. Statisika z r. 1908 udáva, že mesto skladá sa s námestia, 15 dlaždených ulíc a troch predmestí Opatowského, Zawichostského a Rybitw. Murovaných domov — 72, drevených — 120. Dva hotely — „Podolski“ pi. Zielińskiej so 6 izbami, „Poľský“ — pa Moška Mírala tiež so 6 izbami. Reštaurácia pi. Dobrowolskej pri Opatowskej bráne a p. Skobla na Opatowskej ulici. Niekoľko obchodov. Dva knižkupectva, lekárne a káderstvo.

Cítame ďalej...

„Už zdaleka je vidieť, ako na obzore rysuje sa malebná silueta Sandomierza. Sesť kostolov, zvonice, veže brána, radnica na najvyšom bode, domy rôznej výšky... Všetky tieto budovy rozložené na veľkom vinitom priestore, vyrastajú z korún listnatých stromov. Zo všetkých strán Sandomierz vypadá kúzelné, ale najkrajšie s galicyskej strany.“

Popri mnohých pamiatkach z obooru architektúry prelínajúcich sa s historiou, máme aj legendy. Jednu z nich prinášame.

„Vraciam sa smerom ku kostolu sv. Pavla. Pred cintorínom, cestou pozdiž múru cintora, budeme sa blížiť k novému úvozu... Uvoz ku ktorému sa blížime menuje sa „Piszczele“. Pôvod tohto pomenovania spočíva v tom, že voľkády odtrhla sa časť vrchu a uvideli dlhú dieru, celú vystieranú ľudskými kostami. Člúgosz menuje tečúci tunajší potok Piszczeł. Tie košti najdené vo vnútri hory sú tatarské.“

Ked' r. 1288 Tatari po tretíkrát podišli k Sandomierzi a mesto hrozilo nebezpečie, našla sa hradská panna, ktorá obetovala život, aby zachrániť rodne mesto. Bola to Halina, dcéra Petra z Krempy, ľstivo zavráždeného Tatarmi. Použila vojenskú leš. Večer vysila potajomky z mesta a šla smelo do nepriateľského tábora. Stráži rozkázala predviesť sa pred veliteľom. Tuna prekľakla: Veľký chan! prichádzam ponuknúť ti pomoc. Mesto je dobre zabezpečené, dobiť ho je ľahko. Ale je podzemnou chodbou tajomný vchod. Prevediem vás všetkých touto chodbou. Hľadáš na mňa a skúmaš či hovorím pravdu? Pôjdem pravá do tunela; ak som klamala, môžeš mňa zabít. Uveril. Dal rozkaz. Pohli sa. Pomaly, ticho, so zatajeným dychom vchádzajú do hlbky studenej, neznanej chodby. Halina ich vedie. Ked' ich už hodne vošlo pod zem, obyvatelia Sandomierza skryti v pasi uzavreli vchod a začali boj s ostatným táborm. A pod zemou rozlieha sa výkrik; zrada, hyniem! Halina to počuje. Smelo sa obracia k veliteľovi a hrdo hovorí: ha! aj ty si uveril, že by som zradila rodne mesto!... a do tvojich rúk vydala otčinu?... ha, ha, šialený... ja hyniem, ale tam v mojom meste viďať stvo...“

Tak bývalo voľkády tam kde San spája sa s Vislou, čiže v dnešnom Sandomierzi.

Nie jeden krát behom dejín svojej vlasti Poliaci sa sťažovali na jej zemepisnú polohu. Skoro v samom strede Európy, medzi Východom a Západom — často bola terénom vojenských povinchí, terénom boju medzi velmocami, ktoré so zbraňou v ruke snažili sa podmaníť, vykorisťovať, podbiť.

Avšak boli tiež v dejinách Poľska chvíle kľudu, obdobia kedy utíchal štróng zbraní.

Práve v týchto obdobiach zemepisná poloha Poľska mala veľmi príznamivý vplyv na jeho osudy, na jeho ekonomickú úroveň.

V rokoch mieru cez Poľsko prebiehali mnohé cesty kárať medzinárodného obchodu.

Od prapočiatkov dejín severnou časťou pozdĺž pobrežia spájala sa stredná Európa zo zemiami a bohatstvom Litvy, Kurlandska a pobaltských krajín. Prostriedkom krajín viedli cesty cez Poznaň a neskôr aj Varšavu k rastúcej výmoci moskevského štátu. Južná cesta viedla pozdĺž Krkonoš a Karpat, cez Wroclaw, Krakov, Lvov k Besarábsku, Cierneemu moru, Turecku. A v rokoch mieru tie nedávno vojenské cesty menili sa na rušnú cestu mierových hospodárských stykov. Práve na tom vyrástli hospodárske vefnoci mest, na tom upevňovali sa rozvoj miestenstva, ktoré feudálnemu Poľsku prinieslo veľa hodnot v rôznych oblastiach.

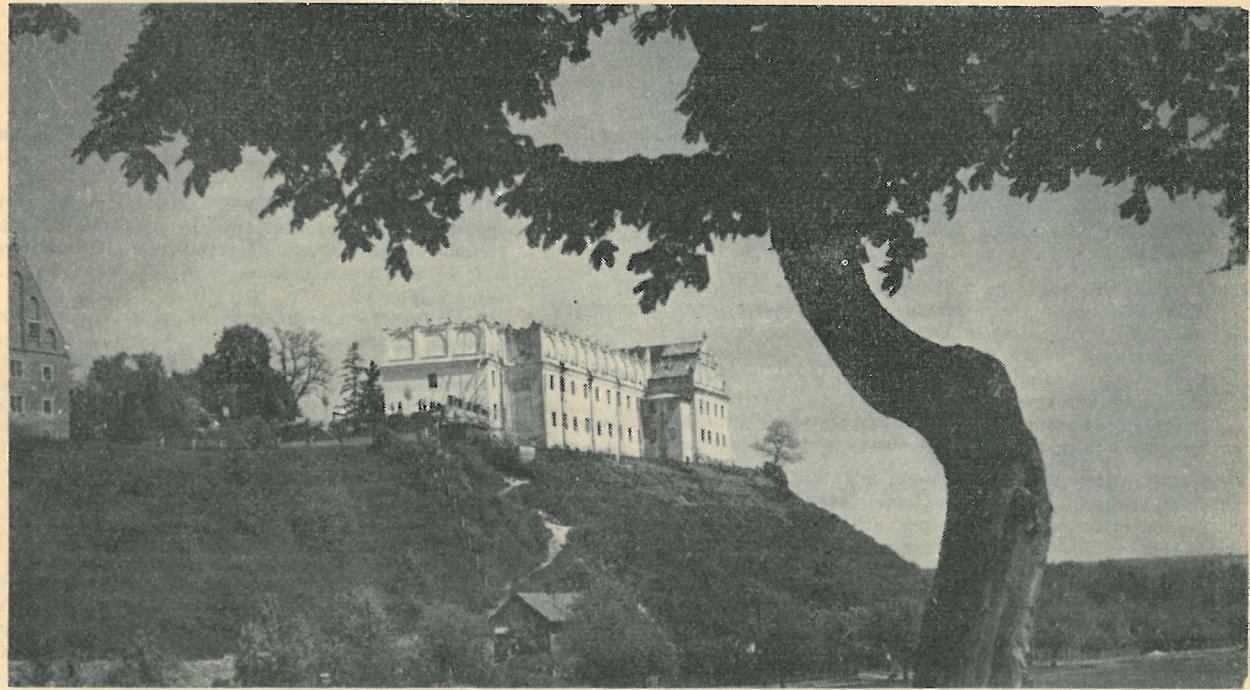
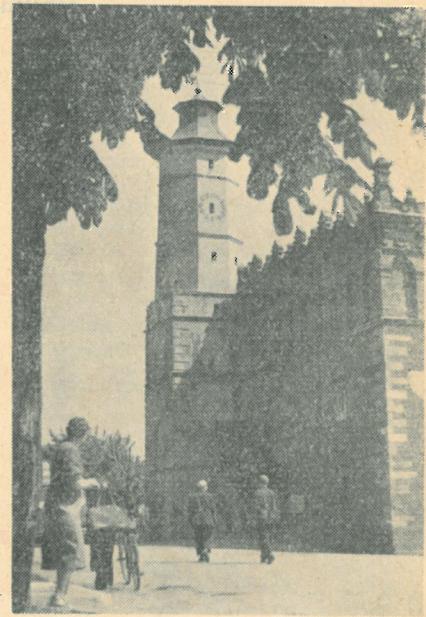
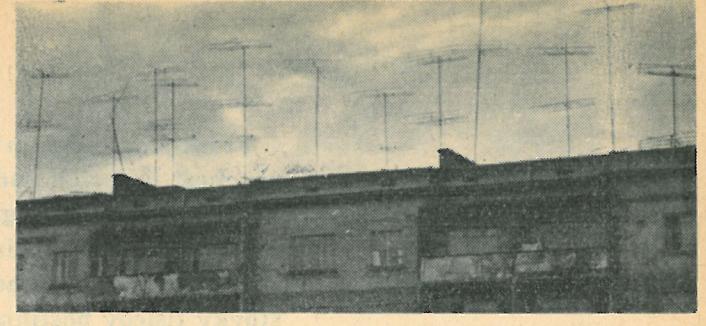
Potreba? Práve preto táto geografická poloha „odsudzuje“ Poľsko na mier, na tvorivú spoluprácu s bližšími a ďalšími susedmi.

Bohužiaľ, keď Poľsko znovužískalo po prvej svetovej vojne svoju nezávislosť — výhody polohy boli väčšie znevýhodnené. Politika nenávisti voči mladému sovietskemu štátu na východe, útočná a bezohľadná politika hitlerovskej Riše dokázali, že obchodný tranzit cez Poľsko jestoval len v zbytoke podobe a len niektorými smermi. Dokonca tranzit medzi našimi južnými susedmi a krajinami pobaltskými a ležiacimi nad Severným morom, konal sa mimo poľského územia a poľských obchodných ciest. Z Dunaja a Vltavy obchodné cesty k severným morom viedli smerom k Hamburgu. Malické „morské okienko“ s Gdyňou, len vznikajúcou ako baltský prístav, politika Gdanska — slobodného mesta — nekonkurowaná s prístavmi Riše, udržovali Poľsko mimoriadne pre neho tranzitného hnuta.

A len nové rozmiestenie pomerov vo východnej a strednej časti Európy, rozmiestenie spoločensko-politickejho pomerov v Poľsku, ktoré spolu dajú sa zahrnúť vo formule „slobodná spolupráca slobodných národov“ otvorili pred Poľskom nové perspektivity. Význam nadobudli opäť staré obchodné cesty, lenže obohatené novými možnostami, znásobené rovnobežnými cestami.

Na východ a na západ od Poľska nachádzajú sa dnes nie bojujúce so sebou a so všetkými okolo štátu. Nachádzajú

S A N D O M I E R Z

OBCHODNÉ CESTY

Na severe Poľska má dnes päťstokilometrovú morskú hranicu na Balte s tromi mohutnými prístavmi: Gdańskom, Gdyňou, a Stetinom. Na juhu — hranice s bratským socialistickým Československom. Československo nemá vlastné morské pobrežie. Preto je samozrejmé, že poľské prístavy a dopravné cesty vedúce k tým prístavom stali sa „oblokom“ pre svetovú prepravu. Tak politické podmienky ako aj možnosti aké krajiny ľudových demokracií poskytujú spoluprácu pri budovaní socialistického zajtrajska, usmernili hlavné cesty československých tovarov od Hamburga k prístavom poľského pobrežia. Stalo sa tak ešte vďaka vzdialenosťim, ktoré vyzerajú následovne:

ČSSR	Gdańsk	Stetin	Hamburg
Praha	763	542	673
Olomouc	711	601	865
Ostrava	628	560	976
Bratislava	891	778	1.020
Košice	905	891	1.297

Situácia je podobná aj pri vzdialosti maďarských miest:

Budapešť a rumunských:	1.010	960	1.308
Bukurešť	1.790	1.750	2.051

Poľské prístavy slúžia dokonca pre morskú prepravu medzi SSSR a NDR ak aj SSSR — Anglicko (preprava tovarov severo-západných oblastí SSSR).

Toľto tranzitu „hranice-prístav“ sú nápadom ešte dve okolnosti. Po prvej popri železniciach južné štaty môžu pre tranzit Poľskom využívať vodnú cestu — splavnú Odru. Po druhej na základe obchodných stykov nového typu bolo možné pre dopravu z bratských krajín ustáliť kombinované viazané tarify, zahrňujúce morskú dopravu ako aj prekladku a tiež riečnu a nákladnú dopravu. Práve tieto okolnosti urobili veľmi dôležitý pre poľský tranzit a zároveň pre československý obchod Štetinský prístav. Československá riečna doprava, ktorá voľkády pracovala pre Hamburg, dnes pracuje pre Štetin. Nový význam nadobudli riečne prístavy v Kožúlu a Gliwiciach slúžiaci ako prekladkový bod v kombinovanej železnično-riečnej preprave Ostrowskej pánevy k moru.

Baltské prístavy majúce obrovský význam pre poľský zahraničný obchod sú vybavené najmodernejšími zariadeniami. Mohutné mechanické zariadenia Gdanska, Gdyňa a Štetina umožnili zamestnancom poľských prístavov dosiahnuť európske a svetové rekordy rýchlosť prekladky. Cez poľské prístavy plynne ruda a uhlie, plynný obrovský transport drobného tovaru. Výhody tohto nie je treba vysvetľovať ľudom 20. storočia.

Kvôli uľahčeniu československého tranzitu k moru vznikla v Štetine československá oblasť nepodliehajúca poľskému clu. Nachádzajú sa tu expozície československých obchodných orgánov.

A teraz ešte jedná okolnosť. Pozrite sa prosím na mapu leteckých spojov. Ak zoberieme do úvahy spojenia letišta vo Varšave, uvidíme ako všetkými smermi ako lúče hviezdy tiahnu sa cesty vzdušných spojení. V týchto podmienkach aj letisko vo Varšave je zaujímavým bodom v stykoch medzi ľudovodemokratickými krajinami ako aj ich stykmi so Západom.

Vidíme ako mierová spolupráca pomohla Poľsku k dosiahnutiu výhod vyplývajúcich z jeho polohy. Videli sme predtým, čo priniesla tato poloha v období vojen.

Je to ešte jeden presvedčivý argument pre politiku mierovej spolupráce, ktorou sa riadi tak Poľsko ako aj jeho susedia.

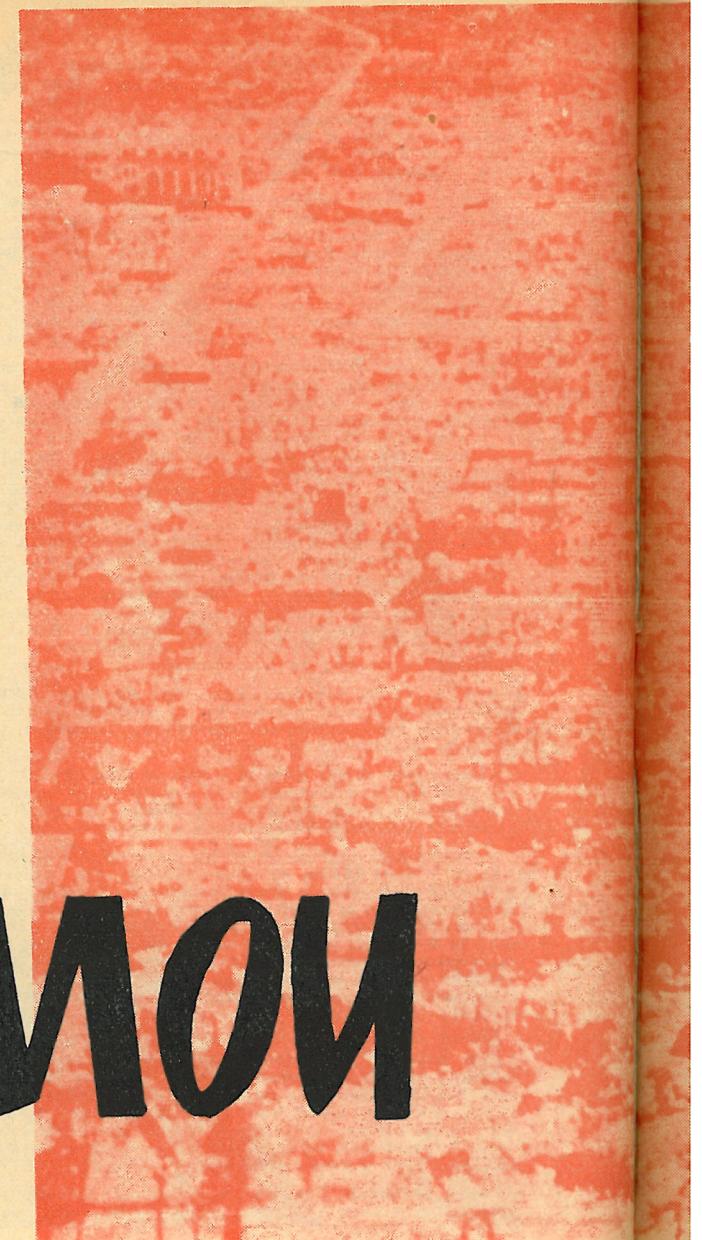
JAN DĄBROWSKI

Praskla „os“ Berlín — Rím — Tokio. Míľovými krokmi blíži sa vyhľadanie mest ležiacich nad Japonským morom: Hirošimy nachadzajúcej sa na ostrove Honsiu a Nagassaki na ostrove Kiusiu. Mesta, ktorých obyvatelia netušia veľkú tragédiu, ktorá ich očakáva.

Dve bomby smrtonosného jaderného nákladu a 155 tisíc zabitých ako aj stovky tisícov postihnutých žiarením zomrelo a trpí na choroby vyvolané žiarením.

Naša reportáž porozpráva vám, ako bombardér „B-29“ pomenovaný „Enola Gay“ štartuje a zhadzuje prvú v dejinách ľudstva atómovú bombu na mesto Nipponu. Dejiny zeme nepoznali ešte takýto výbuch a zničenie. Tisícové zlomky sekundy a obrovské mesto zmizlo z povrchu zeme.

Uplynulo 17 rokov a následky dvoch náletov ešte trvajú.

„ENOLA GAY“ nad HIROŠIMOU

Od 7. decembra 1945 roku, odo dňa ľstivého a neočakávaného útoku japonského letectva na Pearl Harbour — prístav a základňu Spojených štátov na Havajských ostrovoch, započala sa vojna o nadvládu vo východnej a juhovýchodnej Azii medzi dvoma imperialistickými štátmi, Japonskom a USA.

Avšak sila bojov na Tichom oceáne ustupovala vojenským operáciám vedeným v Európe. Behom štyridsiatich piatich mesiacov vojny v tejto oblasti spojenecké vojská previedli 20 morských bojov ako aj asi 50 morských výsadkarských útokov o rôznej sile úderu. Najväčší počet útočiacich oddielov japonskej armády začiatkom roku 1944, činil 22 divízie a brigády. V tom istom období na východnom fronte bojovali 254 divízie a brigády Nemecka a jeho spojencov.

Boje smerovali predovšetkým k dobití a udržaniu vlády na mori ako aj k ovládnutiu ostrovov Tichého oceánu, umožňujúcich organizovať základní pre ozbrojené sily, nutné k vedeniu vojenských operácií letectvom a námorníctvom, na predĺžených dopravných cestách, zároveň niekoľkými smermi. Umožňovali pružnosť manévrovania a vedenia bojov, boli opretím pre americkú flotillu vzdialenú tisíce kilometrov od svojich materských letíš a vojenských prístavov položených na pobreží Spojených štátov.

Rozbitie osi Berlín — Rím — Tokio, umožnilo spojencom dosiahnutie absolútnej vlády na Atlantiku a Stredozemnom mori ako aj rozhodnú prevahu nad, v tom období už väzne oslabeným Japonskom, skoro úplne zbaveným základní a styčných bodov na Pacifiku. Poslednou väčšou operáciou prevedenou americkými vojskami na Tichom oceáne bolo dobitie Okinavy.

Od dobitia tohto ostrova po kapituláciu Japonska, spojenecké vojenské operácie obmedzili sa jedine na bombardovanie japonských ostrovov z materských lietadlových lodí a základní na Marianskem súostroví a Okinave. Súčasne s vzdušnými náletmi, americké lode prevádzali intenzívne ostreľovanie japonských priemyselných objektov na východnom pobreží Japonska. Americké ponorky po prvýkrát

prenikli do východného Japonského mora, útočiac na morské dopravné cesty medzi japonskými materskými ostrovmi a pevninou Ázie.

Celý svet očakával rýchle ukončenie vojny cestou invázie spojencov na Japonsko. Inváziu očakávali aj Japonci, využívajúc obdobie kľudu na fronte, na prípravu obrany krajinu. Avšak plynuli mesiace a invázia nenastávala. Americké velenie milčalo.

Po víťaznom ukončení vojny v Európe, záležitosť prinávratenia mieru na celom svete vyžadovala likvidáciu strešiska vojny na Diaľnom východe. Sovietsky sväz plniac svoje spojenecké záväzky stanovené Jaltaškou dohodou, pripojil sa k výzve Spojených štátov, Veľkej Británii a Číny zo dňa 26. júla 1945 roku, vyzývajúcej Japonsko ku kapitulácii — čo by bolo umožnilo japonskému ľudu vyhnúť sa nebezpečiu a zničeniam akého utrpelo Nemecko, po zamietnutí výzvy k bezpodmienečnej kapitulácii. Avšak pyšný japonskí generáli a admiráli boli mienky, že nie je ešte nutné myslieť na kapituláciu. Zamietnutie cisárom výzvy bolo počiatkom vojenských operácií sovietskej armády.

Získané Sovietskou armádou bojové skúsenosti, hmotné vybavenie armády a vyšše morálne hodnoty, vytvorili podmienky pre príaznive rozbitie japonskej armády a oslobodenie ňou okupovaných krajín. Sovietske vojská bojujúce s viac ako 1.2 miliónovou Kvantunkou armádou bojujúcou napriek výbuchu atómových bomb, prinutili ju ku kapitulácii a mali dôležitý vplyv na urýchlenie kapitulácie Japonska.

„Neporaziteľné“ cisárstvo japonských spojencov fašizmu, rútilo sa v troskách a očakávala invázia americkej armády nenastávala. Málo ľudu v Spojených štátach orientovalo sa k čomu je dobré toto preťahovanie, prečo boj obmedzuje sa len na agresívne útoky a nálety na japonské mestá.

Pričinu preťahovania poznal celý svet len v auguste. Pod zámienkou strategickej nutnosti vo Washingtone padlo rozhodnutie použitia zbrane najtragickejšej v dejinách vojen, rozhodlo sa urobiť z japonských miest skúšobné cvičište pre novú zbraň, ktorá vôbec nebola nezbytná pre konečné víťazstvo chýliačajúca sa ku koncu vojny, ale mala byť zastraňujúcim úderom novej vojnovej povíchrice.

V polovici júla roku 1945, v Alamordo na púšti štátu New Mexico na svitáni, na zlomok sekundy nebo na obzore zažiarilo. Onedľho po tomto tajomnom o dospel nestretnuté sile blesku, o ktorom ani rozhlas, ani tlač nespomenuj jediným slovom, v Ceylianskom paláci v Postupimi, pobočník dovezol prezidentovi Trumanovi záhadne znejúci telegram: „Pôrod sa podaril“. Bola to šifrovaná zpráva o podarenom experimente s prvou, tentokrát ešte skúšobnou atómoveou bombou, vyrobenou v strediskách Oak Ridge, Los Alamos a Hanford v USA. Zostali ešte dve ďalšie. Jednu z nich viezol v tom čase na Tichý oceán fažkí križník amerického vojenského námorníctva „Indianapolis“.

„INDIANAPOLIS“

Tento deň 16. júla 1945 v noci, komandor Charles B. McVay, veliteľ „Indianapolis“, križníka, ktorého delostrelectvo neráz v morských bojoch ostreľovali nepriateľa a zostrelilo nejedno japonské lietadlo, pri viedol svoju loď do lodeníc Hunters Point. Tunaj súladne s rozkazom naložili na križník nevelký a neobyčajne dôležitý náklad, ako aj jeho zvláštny doprovod. Rozkaz, ktorý obdržal McVay zreteľne hovoril: „náklad previezť na ostrov Tinian, nachádzajúci sa v Marianskem súostroví. Ihned previezť“ Veli telovi a posádku križníka nevysvetlili, čo obsahuje zadný náklad.

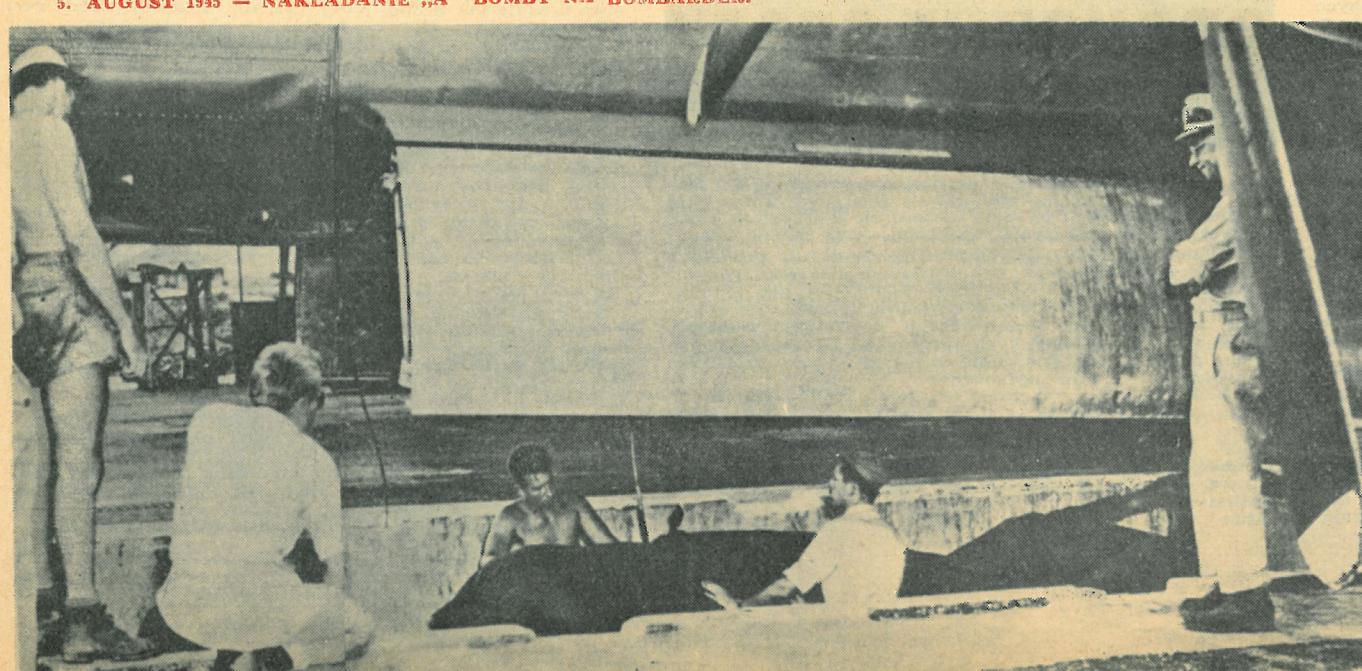
Keď „Indianapolis“ opúšťal záliv San Francisco, okolo hod. 5.30 ráno — z paluby spozorovali niekde ďaleko na západe, v hľbke amerického kontinentu neobvykle jasný blesk. Samozrejme nikto nepredpokladal súvis tajomného výbuchu s nákladom, ktorý bol v jednej z dôstojníckych kabín.

Bolo príaznive počasie, križník po celej ceste nikdy nestreltol nepriateľa. Lodné stroje pracovali napln.

Presne o desať dní neskôr „Indianapolis“ prišiel do miesta určenia tej čudnej a pre posádku tajomnej cesty. Z paluby križníka bolo vidieť ostrov a položené v jeho vnútri obrovské letisko, najväčšie v tom čase na Pacifiku. Na pobreží čakali niekoľkí admiráli, generáli a velitelia bombardérov, ktorých základňa nechádzala sa na Tinian. Ani oni nevedeli, čo obsahuje dovezený náklad. Vedeli len, že má mať zásadný význam pre prevádzkané boje. Mohli si len domyšľať súvis s cvičnými letmi vymedzenej skupiny letcov. Avšak žiadne ani najfantastickejšie domenky neboli ani len približne také ako strašná pravda.

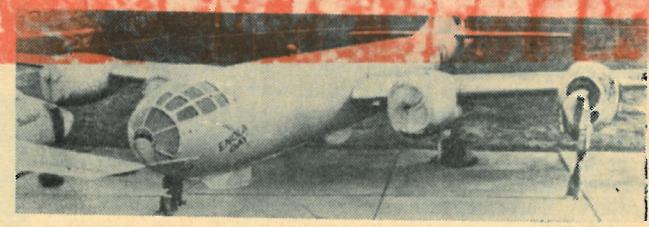
Pravdu o obsahu nákladu a jeho určení poznali len dve osoby. Jednou z nich bol atómový technik — kapitán William S. Parsons, ktorý po experimentálnom výbuchu bomby „A“ pricestoval lietadlom na Tinian aby počas letu, v lietadle B-29 odistíť bombu. Druhým človekom bol plukovník Paul Tibbets, ktorý pripravil a školil letcov zvolených pre atómovú akciu, a neskôr sam riadiť lietadlo s atómovou bombou na Hirošimu. On jediný z celej posádky od samého začiatku ve-

5. AUGUST 1945 — NAKLADANIE „A“ BOMBY NA BOMBARDER.

6. AUGUST 1945 — BOMBA PADLA NA HIROŠIMU.

v akým účelom slúži školenie. Bojová letka Tibbetsa bola už dlhší čas na ostrove Tinian a pravdepodobne liejajúc nad Japonskom „zvykala“ nepriateľa k samotným, doposiaľ neškodným letom jednotlivých lietadiel B-29. Neskor, jedno z nich „ENOLA GAY“ malo zhodiť dovezený „Indianapolisom“ náklad — atómovú bombu.

I-58

„Indianapolis“ po prevedení úlohy obdržal rozkaz odplávať k východnému pobrežiu Filipín a pripojiť sa k manévrumbom na prevažaný V. Flotille USA. Tento rozkaz už nestalo vykonat. Po dvoch dňoch plavby, presne 30. júla o 0.14 hod. na nedozierňach vodách Tichého oceánu stretol na svojom kurze číhajúcu japonskú ponorku, typ I-58, ktorej veliteľom bol komandor-ponadporučník Michitura Hasimoto. Blízku vzdialenosť — 1.370 metrov prebehla smerom ku križníku séria japonských torped. Po 57 sekundách tri torpédy boli v celi. O dvanásť minút neskôr „Indianapolis“ sa potopil.

Neočakávaný útok a skoro bleskové potopenie križníka znemožnilo organizáciu hoci len najmenšej záchrany. Z viac ako 1.200 člennej posádky asi 400 námorníkov uvážených v podpalubí utopilo sa spolu s lodou. Z ostatných 800, štyri dni vznášajúcich sa na vlnách len v záchranných vestách a v „spoločnosti žralokov“, zabudnutých a osamotených, len 316 náhodne sa zachránilo. „A“ bomba už pred výbuchom zbieraťa prvé obeť lode, ktorá ju ako prvú previezla cez oceán a nikdy sa nevrátila do základne.

„ENOLA GAY“

Washington rozhodol sa s konečnou platnosťou. 5. augusta roku 1945 operačná skupina 509 na Tinian obdržala rozkaz pripraviť sa k veľkej akcii na najbližšiu noc. V dlhej budove veliteľstva, obklúčeného strážou, bola zvolaná porada letcov vyznačených k letu. Nálet má previesť formácia zložená ze štyroch bombardérov B-29. Hlavný cieľ — mesto Hirošima... skoro úplne ploché a ešte nezničené náletními. Bombu zhodiť lietadlo, ktoré na trupe má napísané pomenovanie „ENOLA GAY“. Zhrubaždení letci boli informovaní, že na celej ceste letu sú rozostavené ponorky. Zvlášť prispôsobené k poskytnutiu pomocí lietadlám, budú krúžiť, aby v prípade katastrofy pomocou rada ru a bezprostredným pozorovaním ustaliť miesto, kde padne bomba. Rádiostanice mali zachycovať každý hlas na dohovorennej vlni. Vsetci obdržali úkol: „zachrániť bombu, posádku lietadla má sa zachráňovať sama, najdôležitejšie je, nestratit bombu.“

Boli dojednané všetky podrobnosti spojené s letom. Letci obdržali výstroj skladajúci sa z: záchrannej vesty, padáku, gumeného záchranného člunu, plynovej masky, pancierovej vesty proti črepinám protileteckých strel, tmavé zvláštne okuliare chrániace zrak vo chvíli výbuchu bomby jasnejšej ako tisíc slnca ako aj „železnú zásobu potravín“, pre prípad zostrelenia.

Všetko bolo pripravené. Posledné meteorologické zprávy hľásili pekné počasie nad Japonskom. O niekoľko hodín jedno z veľkých miest Japonska zmizne z povrchu zeme.

6. augusta roku 1945, niekoľko hodín po polnoci štyri bombardéry vyštartovali smerom k Japonsku. Jeden z nich „Enola Gay“ vlezol na palube atómovú bombu. Z kabíny bolo vidieť more mračien a nesmerny oceán, na obzore ktorého, v diaľke... budila sa zo spánku Hirošima. Kapitán Parsons odistil bombu. Ešte v tej chvíli nebola nebezpečná a dovoľovala konať si so sebou rôzne činnosti. Ale teraz po inštalovaní a daní do pohybu komplikovaného prístroja odsújúceho silu atómového jadra, stačil zlomok sekundy, aby spôsobiť najmohutnejší výbuch na zemi, aký len človek mohol vymyslieť.

Denné svetlo osvetľovalo vnútrajšok kabíny, keď „Enola Gay“ bola nad cieľom. Letci obliekli záchranné vesty a tmavé okuliare. „Enola Gay“ zatočila veľký okruh. Naraz, presne nad cieľom — nad centrom Hirošimi, bomba padla! Letec zrýchliť let, aby sa nájsť za miestom výbuchu.

TRAGÉDIA HIROŠIMY

V zlomku sekundy z neba potiekla búrka... deštaťiše budov zmietla v prach. Stovky tisícov ľudí stratili strechu nad hlavou.

Na zemi v biely deň rozpútalo sa peklo pohlcujúc 80.000 ľudí. Ďalších 200 tisíc bolo ranených a nakazených žiareniem.

Prišerný blesk rástol meniac sa v ohnivú gulu stúpajúcu hore. Červený stôp ohňa vznášal sa bleskovou rýchlosťou. Po niekoľkých sekundách nad miestom výbuchu vyrásťol veľký atómový hríb viditeľný zo vzdialenosťi stovák kilometrov. V tisícine sekundy veľké mesto prestalo jestvovať.

Vzdaľujúca sa „Enola Gay“ mohutná vzdušná vlna hádzala ako loptu. Palubný strelec lietadlá G. R. Cameron, po nálete, tak opísal vo svojom denníku výbuch: „...zretele som videl nielen blesk výbuchu a lesklú vlnu vzduchu. Ihneď po blesku z cieľa začalo sa vznášať podobné hríbovi, odspodu osvetlené mračno, a nad mestom, klobčila sa tmavá masa, ako vriaca smola. Len okraje mesta boli viditeľné. Všetko tam horelo ako poliate benzínom. Povedal som Forebee'ovi: tých dolu uvarili sme ako v pekelnom kotlíku so smolou...“

Cely svet sa dozvedel o novej strašlivej, ničivej sile. Vojenský štáb USA s ľahkým srdcom rozhodol sa dva mesiace skôr, vyskúšať ešte neznámu, novú energiu na životoch a osude stovák tisícov ľudí.

Prví ľudia, ktorí prišli na pomoc Hirošime niekoľko dní po výbuchu bomby, neuvedomovali si príšerné následky rádioaktívneho žiarenia. Nepredpokladali, že bude účinkovať ešte celé roky po vojne, že dokonca v manželstvách na prvý pohľad zdravých, budú sa rodia novonarodeniatka mŕtve, mrázaci, bez očí bez rúk alebo iných končatín.

„THE GREAT ARTISTE“

O tri dni neskôr, 9. augusta 1945 na druhé mesto Nipponu, na Nagassaki z lietadla „The Great Artiste“ — Veľká umelkyňa, bola zhodená druhá „A“ bomba, prinášajúca smrt 75 tisícom ľudí.

Sedemnásť rokov uplynulo od toho príšerného pre ľudstvo dňa. Nespočetné množstvo článkov, kníh a dokumentov filmov bolo napísaných a nakrútených o tomto meste, ktoré súčasne je známe v každom základnom zemegule.

Major Claude Robert Etherly vtedajší veliteľ lietadla „Enola Gay“, o rok neskôr dostal sa do blázince — a donedávna jeho osudy boli zahalené hmlou mlčania. Len v poslednom čase lekári tvrdia, že trpí neurasteniou. Ale iní, druhu plukovníka Tibbetsa rozhodne boli by v stave zhodiť nové, ešte strašnejšie bomby. Tibbets plní dnes funkciu šéfa oddelenia leteckého vojenského plánovania v Hlavnom veliteľstve vojsk NATO. Čujme, čo hovorí o bombe, ktorú zhodil na Hirošimu: „Žiadne osobné pocity som nemal ani vtedy, ani necítim dnes. Ak by som mal zajtra zhodiť vodíkovú bombu, urobil by som to tak isto ako vtedy.“ K týmto slovám nie je potrebný komentár, hovoria samé za seba.

Súčasne všetci ľudia zreteľne vidia, že zhodenie bômb na Hirošimu a Nagassaki bolo diktované jedine politickými ohľadmi. Šlo o zmenšenie významu Sovietskeho sväzu v poradení Japonska. Šlo tiež o demonštráciu domnelej prevahy Spojených štátov pre realizáciu plánov vládnutia nad svetom. Bol to prvý krok v začínajúcej sa studnej vojne.

NIKY VIACEJ

Hirošima bola prvým mestom, ktoré poznalo ničivú silu atómovej bomby. Bola využitá nová sila, ktorá mala byť prameňom životej energie a nie smrti stovák tisícov ľudí. Dnes na západе opäť počujeme hlas, že mier musí byť udržaný, ale zároveň, naprieč protestom desiatok miliónov ľudí — stále častejšie USA prevádzajú pokusy s novými bombami, ešte strašnejšími pre ľudstvo. Ešte nie sú vyliečené rany obetí z Hirošimi a Nagassaki a našli sa noví šialenci, vyhľadávajúci sa svetu vyskúšaním ničivej zbrane, už nielen v Hirošime, už nie tisíce kilometrov od nás, ale na našej pôde, v Európe, na mužoch, na ženach a na nevinných deťoch.

Avšak súčasne je iná situácia ako pred rokmi. Bombardér „Enola Gay“ nemal by Tahkú cestu k novému cieľu. Ľudia na celom svete stále viac si uvedomujú, že dnes nastačí len nesúhlasí s vojnou, že je nutné neustále proti nej bojovať, vytrhovať pôdu spod nôh tým, ktorí chceli stlačiť gomík a rozpútať ešte jednu, ešte príšernejšiu v následkoch, novým povíchricu.

Preto milióny bojovníkov na celom svete žiadajú zničenie otómovej zbrane a domáhajú sa všeobecného odzbrojenia. Tých bojovníkov za mier je tak veľké množstvo rastúce každý deň, že nikto nebude mať odvahu poslat novú „Enolu Gay“ s novou atómovou bombou.

ADAM ADAMEC

Problém odpočinku neustále nepokojují jak úřední organizatory, tak každého z nás. Je známo, že volný čas je možné promarnit zrovna tak, jako čas určený k práci. Hodné bylo již učiněno pro odpočinek pracujících v Československu. Podobně jako u nás existuje široká síť rekreačních domů a jiných turistických podniků. Tímto směrem se však neobracejí lidské touhy. Uskutečňují se v individuální organizaci odpočinku. Odpočinek s perspektivou...

V okoli Prahy a dále ve všech turisticky atraktivních oblastech ten, kdo blíže nezná počtu věcí nepostráheň, že se zde děje něco velmi zajímavého. Zpozoruje, že vyrůstají — jako houby po dešti-parcely stejně délky 500 m² — podobné trochu vesnicím a trochu sídlištěm. V ohrazeném vnitřku jsou ukryty budovy v rozmanitém slohu. Jsou zde miniatury campingové domky, malé stylové polovily, mnoho je také větších domů a pár excellens vil. Je to tedy rozsáhlý přehled jak zámožnosti tak i nápaditosti a podnikavosti.

Ten, kdo první přišel na tento nápad, je hodný pomníku. Bohužel, nebylo to možno určit. A dokonce se ani nevedou statistiky o rozvoji tohoto individuálního weekendu — i přesto, že začíná vzrůstat do širokých rozměrů.

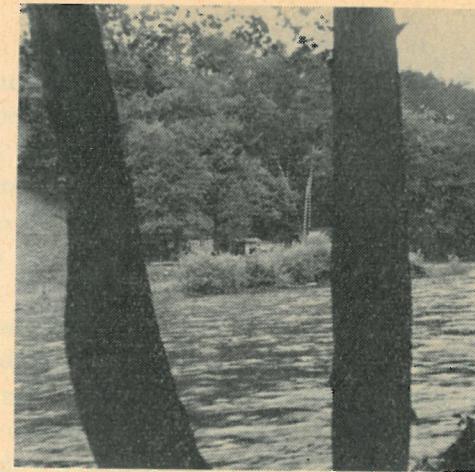
Začneme od začátku. Zúčastnil jsem se na národním výboru v Dobříši necedení slavnosti. Z různých stran Čech, přijeli různí lidé, aby podepsali smlouvu o zakoupení weekendové parcely. Vážní notáři předkládali smlouvu a přesnou dokumentaci. Byly vybrány daně... U jezera byl totiž terén určen na výstavbu rekreační oblasti. Cena parcely se pohybuje od 1.000 — 1.500 Kčs podle daně. Jestliže je to půda státní, vychází to laciněji, jestliže je vyvlastněna od soukromého majitele, dražě. V každém případě jsou to však groše. Dříve bylo přidělováno po 1000 m. Ny tento počet omezil asi velký příliv zájemců.

Majitel je nejenom šťastný. Nyní se pro něj začíná další kalkulace. Může na to vydát málo — řekněme 10 tisíc korun, může o mnoho více. Záleží na tom, co chce stavět a jaké má osobní plány. Je možno říci, že rozvoj stavebnictví jde směrem rozsáhlejších investic. Nyní, kdy vlastní auto již není problém, spojení s vlastním weekendem se omezuje v zásadě na jednohodinovou jízdu. V létě je tedy možné tam každodenně bydlet, na vzdachu za městem, které i při nejlepší péči o člověka neposkytuje odpočinek, neuklidňuje nervy.

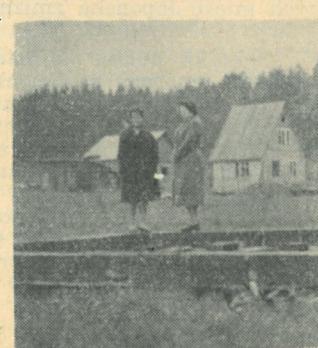
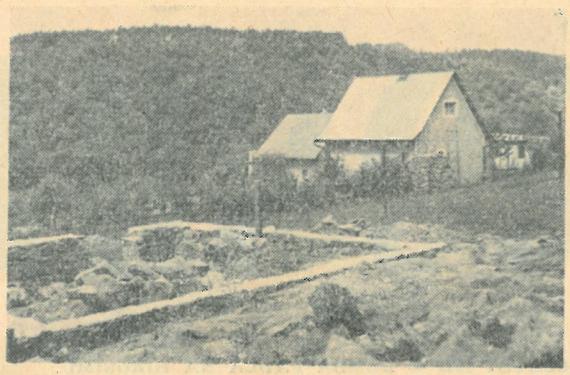
Předešlým chatou poskytuje odpočinek. Odpočinek vlastní, rodiny a dětí. Děti s rodinou odjíždějí již na počátku jara a do pozdního podzimu žijí v druhém domu. Není třeba dodávat, že na místě je les, voda, v domu nebo v domku jsou všechna zařízení — plyn, voda, atd. Druhou otázkou je báze na stáří. Jíz nyní je možno zpozorovat, že rodiče opouštějí Prahu a nechávají dětem byt, sami zas bydlí v dosavadním rekreačním domku. Právě proto se rozvíjí snaha o výstavbu rozsáhlejších investic než to je potřebné pro weekend.

Setkal jsem se také s lidmi, které tato forma odpočinku nezajímá. Chtějí být stálé na jiných místech a nikoliv na jedném. Tento postoj má však rozhodná menšina. Většina chce stavět pro sebe na svém. Zvítězila tedy neplánovaná tendence a jak se oficielně konstatuje — tendence zdravá. Dobré při tom je to, že v každé kalkulaci si za několik let bude moci každá rodina — možná jen kromě nejméně vydělávacích — na to dovolit. Je možno si to ověřit v často potkávaných rekreačních oblastech. Kolik lidí si zde staví — tolik je nápadu a řešení. Je na co se dívat a obdivovat... Je také možno se mnoho naučit.

Korunou celého nápadu je asi to, že bližší i odlehlejší okolí Prahy jsou turisticky velmi přitažlivá. Vltava, její četné přehradny tvořící jezera, mnoho jiných, neméně krásných řek a potoků, hornatá krajina — to všechno spolu s dobře rozvinutými službami a obchodní sítí vytváří vhodné podmínky k turistice. Každou sobotu odjíždí tedy z Prahy tisíce lidí. Potok automobilů je ohromný. Na všechny strany se vytvářejí zácpys, což již nutí k přestavbě autostrád. Návraty jsou stejně... Ale každý má vzpomínky na milý odpočinek, na který se jede jak kdo chce a kdy chce a vždy, po celý rok jsou místa. To jsou asi kromě jiných nejlepší aktiva vlastní turistické chaty.

CHATY

Text a foto:
MARIAN KAŚKIEWICZ

AFRYKA WALCZY

(Dokończenie ze str. 3)

Belgowie natychmiast zareagowali. Usunęli Watusi od władzy oraz wykorzystując nienawiść Bahuta do Watusi, którzy przez osiemnaście pokoleń nad nimi panowali, wywołali przeciwko nim powstanie. Jednocześnie podstępnie zamordowali króla Ruandy Mwami Mutara Rudahigwa, wywołując się z Watusi i będącego ich przywódcą i gorącym patriotą. Wywołane przez kolonizatorów belgijskich walki między plemionami pochłonęły tysiące ofiar, pozostawili spalone wsie i gospodarstwa. Prawie 100 tysięcy Watusi, ratując życie, uciekło z Północnej Ruandy do Konga, Tanzanii i Ugandy.

Walki te miały także przynieść kolonizatorom jeszcze jedną korzyść, stworzyć argument dla opinii światowej, że ludność Ruandy — Urundi nie dojrzała jeszcze do samodzielności.

Zmieniała się jednak sytuacja na świecie. Ruanda — Urundi jest terytorium powierniczym ONZ, gdzie kraje socjalistyczne i nowo-powstałe państwa Afryki i Azji domagają się zlikwidowania systemu wyzysku kolonialnego i przyznania krajom niepodległości. Nie może już przemówić argumentacja kolonizatorów, że ludności tej brak jest wyrobienia politycznego, że nie nadaje się ona do samostanowienia, do pracy wymagającej kwalifikacji, że postęp techniczny jest dla niej niedostępny. Wysuwając swoje argumenty, kolonizatorzy zapominają, że to właśnie oni są bezpośrednią przyczyną ogromnego zacofania i braku oświaty, do której szerzenia się wśród podbitych narodów świata niedopuszczali. Niecałe dwa lata później, 21 kwietnia 1961 roku, ONZ podejmuje rezolucję w sprawie przeprowadzenia wyborów w Ruandzie-Urundi.

Wokół walących się ruin starego kolonializmu imperialistycznego, tak jak wszędzie, rozpoczynała walkę o zastąpienie nową formą wyzysku — neokolonializmem. Uruchamiają potężną maszynę politycznej dywersji aby ratować swoje panowanie, aby pod inną postacią nadal ciągnąć zyski z plantacji: kawy, bawełny, bananów, palm oleistych oraz z kopalin wolframu i złota.

Chodzi im także o utrzymanie tego, w samym sercu Afryki leżącego kraju jako bazy NATO stanowiącej jednocześnie oparcie dla katangijskiej marionetki — Czombego. Utrzymanie nawet jeśli zapadnie decyzja o przyznaniu niepodległości. Dlatego Belgowie nie żałując pieniędzy przygotowują posłużonych sobie polityków.

Cała ta akcja nie przyniosła Belgom w pełni spodziewanych wyników. Jedynie w Ruandzie, po wygnaniu patriota Mwami Kigeri V i spreparowaniu wyborów, przy rozpoczętym terrorze przeciwko narodowo-wyzwoleniczej partii ludowej Watusi-UNAR, udaje się Belgom podstawić swojego wychowanka Gregoire Kayibanda, z partii PARMEBUTU, z plemienia Bahutu. Ale i on ostatnio zażądał natychmiastowego wycofania wojsk belgijskich z Ruandy.

Na południu, w Urundi, zdecydowane zwycięstwo w wyborach odniosła partia UPROMA głosząca hasła pełnej niepodległości, reformy rolnej, pokojowej i neutralnej polityki. Przywódca tej partii, wybrany na premiera rządu nie doczekał się niepodległości. W ubiegłym roku, 13 października został podstępnie zamordowany przez agenta belgijskich imperialistów.

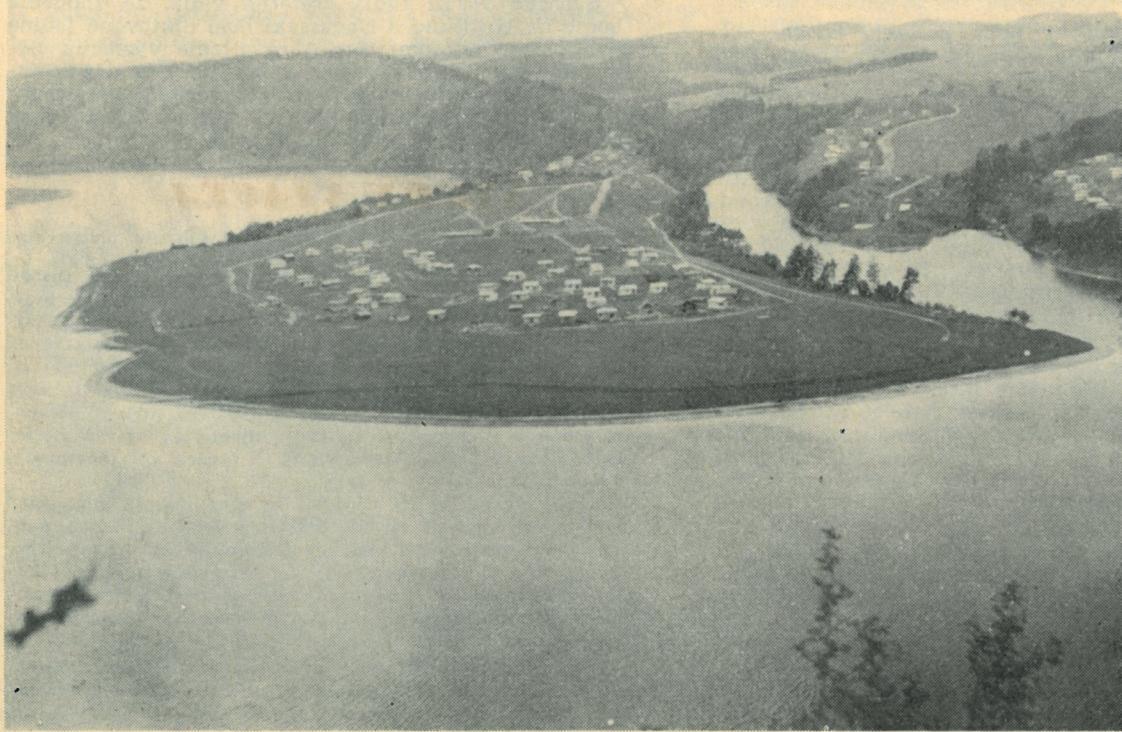
Władcy Belgii i ich sprzymierzeńcy z NATO nadal czynią wysiłki utrzymania swojej kontroli wojskowej i gospodarczej. Chcą wygrać takie atuty jak zacofanie gospodarcze i kulturalne krajów, chcąc zysku niektórych przywódców afrykańskich, braku dojrzałości politycznej plemion, które nie okazują jeszcze jako naród. Przykładem takiej polityki neokolonializmu jest Katanga, prowincja sąsiadującej z Kongiem, jednego z najbogatszych w złożu mineralne obszarów świata, któremu imperialiści przyznali pozornie niepodległość tylko po to aby za pośrednictwem marionetkowych władz nadal okrutnie go eksploatować.

Rewolucja przemysłowa szybko przeobraża oblicze gospodarcze Afryki. Industrializacja nie tylko wydobywa tysiące Afrykańczyków ze środowiska wiejskiej biedoty, z niewolniczej uległości wobec zrzuconego systemu plebiscytowego ale również wprowadza ich w dzisiejszy świat.

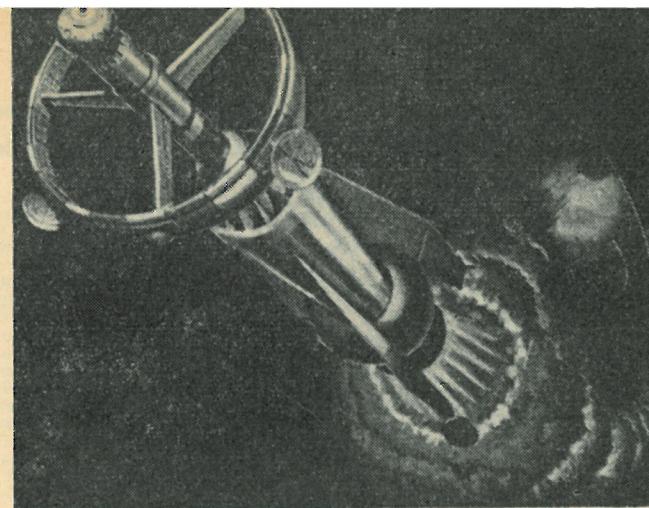
Nowopowstałe kraje Afryki daleko są od bezkrytycznego przyjmowania polityki państw kapitalistycznych. Proces wyzwalania pozwala im tym ostrzej odczuć własną nadzieję i zacofanie — wynik wieloletniej nieludzkiej eksploatacji i tym bardziej zdecydowanie dążyć do likwidacji systemu niesprawiedliwości. Ludność Afryki świadomie jest trudności jakie ją czekają, wie że brak jej jeszcze fachowców, istotne jednak jest przekonanie, że trzeba uzyskać wolność aby ruszyć naprzód, a uczyć i rządzić będzie się jednocośnie w praktyce. Lepiej mieć rząd własny choć młody, ze wszystkimi brakami wynikającymi z nieumiejemności dobrego gospodarowania anizeli „dobry” rządy białych kolonistów. Jest to dla niej jedyna tylko droga. Tylko w ten sposób Afryka może pozbyć się wyzysku i otworzyć drogę do oświaty. Afrykańczycy zdają sobie sprawę z tego, że pozycja tego „dobrego” rządu białych sprawadza się w praktyce do wyłącznego użytkowania i wykorzystywania taniej siły roboczej i olbrzymich bogactw naturalnych kontynentu afrykańskiego.

Coraz bardziej wyraźna jest również solidarność narodów Afryki. Wszystko to jest powodem, że neokolonializm od pierwszych chwil swego powstania przezywa na terenie Afryki wstrząs za wstrząsem. Nie oznacza to jednak, że rola białego człowieka w Afryce skończyła się, przeciwnie — może on wiele dobrego zrobić dla tej ludności, może przyjść nie tylko z pomocą materialną ale również służyć pomocą fachowców, techników i uczonych.

Uzyskujące wolność narody zdają sobie też sprawę z roli jaką spełniały wobec nich państwa zachodnie, dlatego coraz częściej współpracują ze Związkiem Radzieckim i krajami socjalistycznymi. Jednocześnie Afryka dostrzega w polityce państw socjalistycznych nie tylko moralne poparcie swego ruchu narodowo-wyzwoleniczego ale coraz bardziejświaddamia sobie, że przemiany jakie następują w świecie kolonizatorów uwarunkowane są istnieniem i siłą obozu socjalistycznego. Imperialiści nie mogą już dzisiaj po starym siłą zbrojną utrzymać kolonii i tłumić ruch wyzwoleni. Afryka nie tylko dostrzega zgodność systemu socjalistycznego i antykolonializmu ale od Związku Radzieckiego i państw całego obozu socjalistycznego otrzymuje pomoc materiałną, techniczną i naukową, niezbędną dla rozwoju swoich krajów, na zasadzie obopólnych korzyści nie uwarunkowanych naruszeniem praw samostanowienia.

MARS

Takto si predstavujeme let fažkej kozmickej lode s ľudskou posádkou na Mars.

ZIVOTNÉ PODMIENKY • PEVNINY A MORIA • KANÁLY • DRUŽICE

Obrovské úspechy sovietskej raketovej techniky nasvedčujú, že prvý kozmické lety človeka na Mesiac, Venušu a Mars nenechajú na seba dlho čakať. Po vybudovaní základní na Mesiaci sa človek vypraví na Mars, pretože o tejto planéte toho dnes vieme oveľa viac ako o večných mrakmi zahalenej Venuši. Predsa však sa aj na Marse stretávame s celým radom záhadných javov, ktoré čakajú na objasnenie.

S akými životnými podmienkami sa človek strene na planéte Mars?

Mars má pre človeka neobyčajne surovú prírodu. Hustota vzduchu na jeho povrchu je probližne taká istá aká je u nás vo výške 18 až 20 km nad morom. Atmosféra pozostáva predovšetkým z kysličníka uhličitého a z menšieho množstva dusíka. Kyslík a vodné pary sa na Marse nevyskytujú alebo vôbec alebo vo veľmi malom množstve.

Teplota marťanského povrchu v tropických oblastiach dosahuje + 20 až + 30 stupňov predpoludním, no v noci rýchlo klesá pod bod mrazu. Stredná teplota polárnych oblastí sa v zime pohybuje okolo -70°C, avšak v lete vystúpi na niekoľko stupňov nad nulou. Sila marťanskej prifažlivosti sa rovná len 38% príťažej sily na zemskom povrchu.

Zaujímavé je sledovanie tzv. marťanských „čiapočiek“. Pokrývajú oblasti severného a južného pólu Marse. V lete sa ich rozloha nápadne zmenšuje, no v zime sa zas rozširujú smerom k rovníku. Väčšina pozorovateľov sa domnieva, že biele polárne čiapočky sa vytvárajú z tenkej vrstvy snehu alebo inovatky. Iní sú zas toho názoru, že nad týmito oblasťami prevládajú trvalé hmlky. Jeden názor nevylučuje druhý, avšak s konečnu odpovedou na túto otázkou ešte musíme počkať.

Mars urobí jednu otáčku okolo svojej osi za 24 hod. a 37 min., takže marťanský deň je takmer rovnako dlhý ako pozemský. Celkovo možno povedať, že človek by mohol na Marse existovať v ľahkých skafandroch, podobných tým, ktoré nosia leteci pri výškových letoch. Tieto skafandre chránia človeka pred nízkym atmosferickým tlakom. Je samozrejmé, že kozmonauti by na Marse museli mať so sebou kyslíkové prístroje na dýchanie.

Viac ako dve tretiny marťanského povrchu svietia červenooranžovou farbou. Sú to púšte, ktoré dostali názov „pevniny“. Pokrývajú ich pieskovité materiály, pozostávajúce prevažne z limonitu.

Azi jednu šestinu marťanského povrchu tvoria tmavé oblasti, ktoré nazývame „morami“. Dôkladný výskum tejto planéty však ukázal, že na povrchu Marse niesú žiadnych väčších vodných nádrží. Aj keby sa tam voda vyskytovala, bola by veľmi zamrznutá a prikrytá silnou vrstvou sypkej pôdy.

Pri pozorovaní marťanských „mori“ sa ukázalo, že menia svoju farbu podľa ročných období. Na jar dostávajú zelenomodrú. S približujúcim sa jeseňou blednú, a v zime sú žltohnedé. Usudzuje sa preto, že marťanské moria sú pokryté rastlinstvom, ktoré sa na jar prebúda a v zime odumiera. Výskyt rastlín na Marse potvrdzujú aj spektrálne rozborové marťanského svetla. Hranice „mori“, teda oblastí pokrytých pravdepodobne rastlínstvom, sa z roka na rok nepatrne menia.

Výskumu marťanského rastlínstva sa po dlhé roky venuje sovietsky vedec G. A. Tichov. Akademik Tichov zistil, že rastliny na Marse pohlcujú slnečné tepelné ľúče tak isto, ako to robia rastliny v studených oblastiach na Zemi. Marťanské rastlínstvo teda využíva slnečné teplo pre svoj rast. Preto majú, podľa názoru sovietskeho astronóma N. A. Kozyreva, marťanské rastliny tmavú farbu, ktorá lepšie pohlcuje svetlo. Nie je vylúčené, že v marťanských „moriach“ žijú aj prirodzene živočíchy.

Vyše 80 rokov sa ľudstvo zaoberá otázkou, ako vznikli povestné marťanské kanály, ktoré sú také príznačné pre celú túto planétu.

Kedysi sa tvrdilo, že každý takýto niekoľko stokilometrový kanál si vybudovali marťanskí obyvatelia na umele zavlažovanie svojej planéty. Pozdĺž kanálov vznikla bujná vegetácia, ktorej pásy sú za dobrých atmosférických podmienok viditeľné až zo Zeme. Aj tieto kanály behom roku menia svoju farbu podobne ako marťanské „moria“.

Dnes je tento názor na vznik marťanských kanálov bezpečne vyvratený. Vedľa toho si marťanskí obyvatelia stavali na Marse vodné kanály, kde tam voda nepretržite zamŕza. Rozmrznut tam môže len tenká vrstva ľadu, aj to len na niekoľko hodín denne.

Pravdepodobnejšia by bola domnieka, že marťanské kanály sa tiahnu pod povrchom v podobe dlhých tunelov. Voda, ktorá z týchto kanálov presakuje, vyzívuje dlhé pásy rastlínstva.

Väčšina vedcov sa prikláňa k názoru, že marťanské kanály nevznikli zásahom rozumových bytostí na Marse, ale pôsobením prírodných sôl. Jedni tvrdia, že kanály sú vlastne veľké zlomy na povrchu planéty. Iní zas zastávajú názor, že vznikli odrazom fažkých meteorov, pri ich šíkmom dopade na marťanský povrch.

Sovietsky astronóm V. Davydov sa domnieva, že v dávnej minulosti vystúpila na povrch Marse — podobne ako to bolo na Zemi — voda z jeho hlbín. Tejto vody vraj tu bolo najmenej také isté množstvo ako na zemi. Pretože na Marse prevláda chladné počasie, oceány sa pokryli vrstvou večného ľadu. Po niekoľkých sto miliónov rokov zaviali tvrdý povrch oceánov silné nánosy piesku a prachu. Marťanské zemetrasenia údajne zapríčinili mohutné zlomy v zladovalateľných oceánoch. Okolo týchto zlomov presakuje vrah voda, ktorá dáva obživu rastlínstvu, zvýrazňujúcu povestné marťanské kanály. Na týchto miestach totiž pôda nie je taká chladná, pretože ju cez stenčenú ľadovú vrstvu ohrevajú spodné vody oceánu.

Medzi ďalšie doteraz neobjasnené záhady Marse patria dve marťanské družice Fobos a Deimos. V porovnaní s naším Mesiacom sú veľmi malé. Priemer Fobosa je 16 km a Deimosa 8 km. Obidve družice sa pohybujú takmer nad rovníkom Marse od západu na východ. Deimos oblietuje svoju planétu vo vzdialenosťi 23 000 km, čo je asi 20 krát bližšie ako vzdialenosť medzi Zemou a Mesiacom. Z Marse sa Deimos javí len ako malá hviezdička. Väčší Fobos oblietuje Mars vo výške 6000 km. Jednu otáčku urobí za 7 hodín 39 minút. Nad marťanskou prírodou sa teda objaví dva až tri razy za deň.

Pri viacročnom pozorovaní Fobosa sa prejavili príznaky spomaľovania jeho letu okolo Marse. To znamená, že Fobos je vo svojom lete brzdený marťanskou atmosférou. Tento jav však môže nastať iba vtedy, keď družica má — napriek svojim veľkým rozmerom — malú váhu a hustotu blízku hustote vzduchu. Pretože sa v prírode takéto telesa normálne vyskytovat nemôžu, vyslovil sovietsky vedec I. S. Šklovskij názor, že Fobos je obrovská dutá družica, vyrobená rozumovými bytosťami na Marse pred sto miliónmi rokov.

Ostalo by odpovedať už len na otázkou, kam sa rozumové bytosti z Marse počeli. Ich terajšiu existenciu na Marse by sme totiž boli už dávno postrehli. Na vysvetlenie tejto domnieky sa uvádzá, že marťanská príroda sa stala pre jej civilizované obyvateľstvo takou nepriaznivou, že ju Marťania na fažkých kozmických raketách dôvodne opustili a presťahovali sa na iné teleso s priateľskejšimi podmienkami pre život.

Niet pochýb o tom, že sa ľudstvo čoskoro dočká odpovedí na všetky tieto otázky. Pomôže mu v tom rýchlo napredujúca raketová technika Sovietskeho sväzu a kozmické lety na susedné planéty našej súčasnosti.

Inž. J. POKORNÝ

Fodla lekárskych štatistik chrápe každý desiaty človek. „Celosvetová armáda“ chrápajúciach má teda asi 300 miliónov členov. Chrápanie je oveľa nepríjemnejšie a spôsobuje oveľa viac trampot, ako sa nazdávajú nezainteresovaní. Nestrpíme život na toliky tým, čo chrápu sami, ale predovšetkým tým, čo ich musia

prekážka v hltane zúži príchod, cez ktorý vzduch preniká pri výduchu. Jazyk sa okrem toho pritlačí k mäkkému podnebnu. Násilným výduhom sa nasáva a rozkmitá koreň jazyka, mäkké podnebnie a obľúky krénich mandli, čím vzniká šelest, ktorý označujeme ako chrápanie. Čím je príchod v hltane pre výduchový vzduch viac zúžený, tým hlučnejšie je chrápanie. Podľa toho môže vzniknúť buď len jemné pochrapávanie, alebo až silné a zvučné chrápanie. Pri výduchu prúd vzduchu, ktorý vytáčajú pluca, odtačí zapadnutý jazyk a môže voľne, bez šelestov, preniknúť cez hltan a ústa von. Jazyk teda pôsobí pri chrápaní ako ventila-

črápania alebo chrivého dýchania aj iné príznaky, ako napr. tažkosť pri prehlávani, bolesti a iné.

Keď vieme, že dýchať ústami je nesprávne, musíme si vysvetliť aj príčiny, ktoré to podmienujú. Hlavnou príčinou, pretože človek dýcha ústami, je zaplatý nos alebo nosohltan, teda nedostatočný príchod vzduchu cez horné dýchacie cesty. Zaplatie spôsobuje zdurené a záplalené sliznicu nosa pri nádche, polypy v nose a nosohltane, zaschnuté hleny (krusty) v nose, nádory v nose a nosohltane, vybočená priečadka nosa, pripadne vrodené vady a trvalé jazvy, ktoré zužujú nosové priečady a nosohltan.

U detí je najčastejšie príčinou nepríehodnosti cez nos, okrem nádorov, zväčšená nosohltanová mandľa (tzv. tretia alebo nosná mandľa). Aj nadmerne zväčšené krčné mandle môžu u detí spôsobiť chrápanie.

Chrápanie závisí aj od polohy spiacieho človeka. V polohe na chrbte zapadá jazyk pri otvorených ústach hlboko do hltana a pritlacia sa silne k mäkkému podnebnu. Naopak pri polohe na boku nemusí človek vôbec chrápať ani keď dýcha ústami, lebo v tejto polohe jazyk úplne nezapcháva vchod do hltana.

Chrápanie samo o sebe nie je škodlivé pre dospelého človeka, keď je nepríjemné pre spoluspáčich. Ale je príznakom, že v no-

se alebo v nosohltane je prekážka, teda chorobný stav, ktorý nedovoľuje, aby človek dýchal správne nosom. Trvalé dýchanie ústami ma za následky opakovane zmeny na sliznici hltana a priedušiek. To vzniká preto, že odpadá ochranný účinok nosa, kde sa vzduch filtriuje, ohrieva a navlhčuje.

U detí je chrápanie závažnejšie ako u dospelých, pretože môže nepriaznivo ovplyvniť vývoj dieťaťa. Zaplatý nos, trvalé dýchanie ústami a v spánku pri chrápaní nedostatočne okysličenou krví v plučach spôsobuje, že sa deti často budia, ráno sú unavené, trpia nechutenstvom, bývajú bledé a často majú deformovaný (vpadnutý) hrudník.

Či sa dá odstrániť chrápanie, to závisí od možnosti odstrániť prekážky dýchania v nose alebo v nosohltane. Keď sa prekážka da odstrániť a umožní sa dýchanie nosom, podarí sa obyčajne odstrániť aj chrápanie. Každý, kto chrápe, mal by vyhľadať odborného lekára pre choroby krčné a nosové a mal by sa s ním poradiť, ako odstrániť tento nepríjemný príznak a ako upraviť správne dýchanie nosom.

Prvý cvik: otvorí ústa, jazyk pritlačí na dolnú časť ustnej dutiny a 4 minúty opakovať hlásku — aaa!

Druhý cvik: držať prstami dopredu vysunutú dolnú čelusť a jazyk silne tlaciť medzi zuby.

Tretí cvik: dáme si na 10 minút medzi zuby tužku a silne ju zovrieme zubami.

PRECO

Počúvať „Chcem sa dať rozvíť“ — vyhľásila pred súdom mladá žena. „Môj muž chrápe...“ Čo robiť? Aby sme našli najsprávnejšie východisko, zašli sme si pre radosť k najpovolannejšiemu odborníkovi, k lekárovi.

Človek dýcha správne vtedy, keď dýcha nosom a má zatvorené ústa. Pri zatvorených ústach leží jazyk v dutine úst, takže

CHRÁPEME

neprekáža pri dýchní a vzduch preniká voľne cez nos a hltan do hrtana a plúc. Pri otvorených ústach, hlavne v spánku, keď človek nemôže kontrolovať polohu jazyka, zapadá koreň jazyka do hltana a zapcháva ho. Táto

(Dokončenie zo str. 12)

Kým rozprával, tvár mamy sa stávala prísnnejšou a akoby chudšou. Pepé skončil. „Som už chlap mama. Ten človek mi povedal slová, s ktorými som sa nemohol zmierit.“

Mama prikývala. „Áno, si chlap, môj nešťastný, malý Pepé. Si chlap. Videla som, ako si sa ním stával. Prizerala som sa, keď si hľadal nôž do stípia a pocitila som strach.“ Výraz jej tváre na chvíľku zmäkol, ale teraz opäť spíšnel. „Pod! Mušime sa pripraví na cestu. Chod. Zobud Emilia a Rosy. Chytro!“

Pepé pokročil do kúta, kde medzi ovčími kožami spali jeho brat a sestra. Sklonil sa a jemne ich podrúčil. „Vstávaj Rosy! Vstávaj, Emilio! Mama vrváv, že musíte vstať.“

Malé čierne deti si sadli a v svetle sviečky si treli oči. Mama už vstala z posteľ a cez nočnú košelu mala prehodenú čiernu sukňu. „Emilio,“ zavolala, „chodus nahor a chyť pre Pepého druhého koňa. Už aj — a chytro!“ Emilio strčil nohy do svojej kombinézy a ospalo sa vytakal z dvier.

„Nepočúl si na ceste nikoho za sebou?“ sputovala sa mama. „Nie, mama. Počúval som dobre. Na ceste nebolo nikoho.“

Mama skackala po izbe ako vtáča. Z klinca zvesila celkový mechan na vodu a hodila ho na zem. Vyviaľka vankúš, čo mala na posteli, obliečku pevne zošúľala a jej konce zviazala povrázkom. Z debyní pri sporáku vytiahla vreco od mýky, dopoly zaplnené čiernym sušeným mäsmom. „Čierny kabát tvojho otca, Pepé! Tu máš, obleč si ho.“

Pepé stál uprostred izby a sledoval jej bystré pohyby. Siahla za dvere a vytiahla dlhú pušku, ráže 38/56, s hlavnou leštiacou sa od opotrebovania. Pepé prevzal pušku a držal si ju v ohybe ruky. Mama priniesla malé kožené vrecko a odrážala mu patróny do diame. „Iba desať zostalo,“ upozorňovala ho. „Musíš si ich šetriť.“

Emilio strčil hlavu do dvier. „Aquí estás el cabalo, mama.“ „Oseďaj ho sedlom z toho druhého. Priviaž naň deku. Tu máš, mäso priviaž k sedlu.“

Pepé ešte vždy stál a hľadal na horúčkovitú činnosť svojej matky. Bradu mal tvrdú a jeho nežné ústa boli stiahnuté a zúžené. Čierne sledovali mamu po celej izbe a mal v nich skoro nedôverčivý výraz.

Rosy sa tiško spýtala: „Kam ide Pepé?“ Oči mamy sa zúrivo blyfali. „Pepé odcestuje. Pepé je už chlap. Má vybaviť istú chlapskú vec.“

Pepé sa hrdo vzpriamil. Ústa mal inkašie, veľmi sa ponášali na ústa mamy.

Pripravy sa naostatok skončili. Naložený kôň stál pred dverami. Na ryšavom pleci koňa pod mechom na vodu stekal vlnký cicerok.

Brieždenie preriedilo mesačný svit a veľký biely mesiac sa už skoro celkom ponoril do mory. Rodina stála pred chatrčou. Mama sa postavila synovi zoci-voči. „Počuj, syn moj! Nezastav sa, až kým nebude zase tma. Nezaspi, aj keď si ukonaný. Daj si pozor na koňa, aby ti od únava nezegadol. S gulkami zaobchoda opatrne — nezabudni, že ich máš len desať. Nenapchávaj si bruchom mäsmom, lebo ti bude zle. Zajedeš si štipku mäsa a bruchu si napíš radšej trávou. Keď dôdješ do vysokých hôr a ak uvidíš dákho z tých strážcov v čiernom, drž sa bokom od nich a nedaj sa s nimi do reči. A nezabudni na modlitbu!“ Chudé ruky položila na Pepého plecia, stala si na končeky prstov a obradne ho pobozkala na obe lica; i Pepé ju bozkal na obe lica. Potom prikročil k Emiliovi a k Rosy a aj tým pobozkal obe lica.

Pepé sa obrátil zase k mame. Navidomoči chcel na jej tvári postrehnúť čosi mäkkého, štipku slabosti. Skúmavo hľadel na ňu, ale tvár mamy zostala pevná a odhodlaná. „Chod už,“ povedala. „Nezdržuj sa, aby fa nechytli ako sliepku.“

Pepé vysadol na koňa. „Som chlap“, povedal.

Keď vystupoval hore kopcom k malému kaňonu, cez ktorý viedla cestička do hôr, začalo sa brieždiť. Mesačný svit a denné svetlo sa pasovali, a pre tento ich zápas ľahko sa dalo viťať. Pepé nezašiel ešte ani sto yardov a obrys jeho postavy už boli zahľbené; a dávno predtým, než vystúpil do kaňonu, premenil sa na sivú neurčitú tôru.

Mama meravu stála pred dverami a po jej bokoch stáli Emilio a Rosy. Vše placho šibli poľadmi na mamu.

Keď sa sivý obrys Pepého rozplynul oproti stráni a zmizol, mama uvoľnila svoju upäťosť. Zanôtila vysokým tónom, príbuzným náreku za mŕtvymi. „Nás krásavec — nás smeleg,“ bedávala. „Nás záchrana, nás syn odišiel.“ Emilio a Rosy úpeli na ňu. „Nás krásavec — nás smeleg odišiel.“ Bol to obradný nárek. Stúpal v prenikavé skučanie vysokých tónov a potom ustupoval v stone. Mama ho vzniesla tri razy a potom sa obrátila, vrkočila do domu a zavrela za sebou dvere.

Emilio a Rosy bezradne stáli v úsvite. Počuli, ako mama v dome ťuká. Isli si sadiť na útes nad oceánom. Položili si ruky jeden druhému okolo plieč. „Kedy sa Pepé stal chlapom?“ opýtal sa Emilio.

„Tejto noci“, odpovedala Rosy. „Tejto noci v Monterey. Slnko spoza hôr zafarbielo oblaky oceánu do červena.“

„Nebudem mať raňajky“, povedal Emilio. „Mame sa nebudete chcieť varíť“. Rosy mu neopovedala. „Kde odišiel Pepé?“ spýtal sa.

Rosy sa pozrela naňho. Pokojný ranný vzduch jej vnikol poznanie: „Odišiel na ďalekú cestu. Už sa nikdy nevráti!“

„Vari zomrel? Mysliš si, že zomrel?“

Rosy sa opäť pozrela na oceán. Na samom kraji obzoru sedel parníček, vyfukoval čiaru dymu. „Nezomrel“, vysvetlovala Rosy. „Ešte nie“.

J. STEINBECK

Ministerstvo dopravy a spojů vydalo v posledních dnech k II. letní spartakiádě správlených armád sérii přiležitostních známek v hodnotách 30 h, 40 h, 60 h a 1 Kčs. Návrhy všech známek vypracoval grafik Jozef Balaz. Na všech známkách je sportovní motiv.

FILA
TE
LIE

NEPRAVDEPODOBÉ A PREDSA PRAVIDLÉ

Vydavateľ Ripley z ktorého zbierky sú doluuvedené poviedky, specializuje sa v zhromažďovaní zaujímavosti a udalostí zriedkavejších, ako miliónová vý-

hra v „Sportke“. Tieto udalosti mohli by sa zdať nepravdepodobné, ak by nie to, že sú pravdivé!

KATASTROFA

V október 1829 roku, plachetnica „Mermaid“ z 18 ľudmi na palube pod velením kapitána Samuela Nolbow vyplávala z prístavu Sidney v Austrálii na cestu do Raffles Bay. V blízkosti Nowej Guineji lod v burke rozbiela sa o koralové rafy. Posádka lode vyškrabala sa na skalu a tri dni očakávala pomoc. Na tretí deň zobraza ich bárka „Swiftsure“. A dva dni neskôr rozbil sa „Swiftsure“, osemnásť ľudí z „Mermaid“ a 14-členná posádka „Swiftsure“ plávali v záchranných člnoch, pokiaľ na obzore neobjavila sa plachetnica „Governor Ready“.

Stroskotancov vzali na palubu, lod plávala ďalej. O niekoľko dní nesťastie stretlo aj túto lod. Spálila sa behom niekoľko hodín. 64 stroskotancov vznášalo sa na vlnách v záchranných člnoch na otvorenom Pacifiku.

Na šťastie onedlho objavila sa nová lod, vladný kuter „Comet“ a zobraza stroskotancov na palubu. Avšak nie nadľho. „Comet“ bol rozbitý behom pochváre a osudom prenasledovaný námorníci (pripojila sa k nim teraz 21-členná posádka kutra) opäť vznášala sa na nesmierných vodách Pacifiku.

Po 18 hodinách boli spozorovaní „Jupiterom“, ktorý plával do východnej Austrálie. Ako by to bolo prirodzené lod narazila predom na podvodnú skalu — a potopila sa. 123 ľudí — 5 posádok — bolo natlačené na klzky skale...

Zachránila ich dopravná lod „City of Leeds“. Počtom východných stroskotancov vytiahli na palubu. O chvíľu objavil sa lekár, dr. Tomáš Spork, ale neponáhal sa s udeľovaním komukolvek pomoci. Náhle sa spytal:

— Sú snaď medzi vami obyvatelia Yorkshire?

Nikto neopovedal. Doktor pokračoval:

Hľadám obyvateľa Yorkshire vo veku asi 35 rokov. Zomiera jedna žena, voľa syna, ktorého nevidela desať rokov. Ak sa nenájde nikto, koho by nemocná mohla považovať za syna, onedlho pochováme ju v mori.

Jeden zo stroskotancov z „Mermaid“ prehovoril:

— Sú rôzni obyvatelia Yorkshire. Z ktorej oblasti pochádza tá staršia paní?

— Z Whitby.

— Zdá sa mi, že môžem byť nápadom. Som práve s Whitby.

— Koľko máte rokov?

— 34.

— Výborne. Podte.

— Ako sa mám menovať?

Peter Richardson. Opakuje niekoľkokrát meno, aby ste si ho zapamätali.

— Nemusím — povedal námorník. — Som Peter Richardson.

Radosť uzdravila matku Richardsona; žila potom ešte 18 rokov... Vypadalo to tak, akoby nejaká ta-

jomná rúka bola zaaranžovala 5 katastrof — bez straty ani jedného ľudskejho života, aby marnotratný syn mohol stretnúť svoju umierajúcu matku....

ZOOLOGIA

Roku 1922 Jean-Paul Lacoste, potomok jednej zo schudobných francúzskych rodín, precestoval do Ríma pokračovať v štúdiach. Lacoste mal odporúčajúci list do Giani Mercati, prefekta Vatikánskej knižnice, chcel pracovať ako tlmočník v tejto známej inštitúcii.

Student objavil sa v knižnici ráno, následujúci deň po svojom prichode do Ríma. Avšak Mercati ho nestrelo. Čakal naňho v Saló de Consultazione — Sále Katalógov. Keďže nemal inú prácu, prechádzal sa medzi ťažkimi plnými kníh — a nejaký svázok upútal jeho pozornosť. Bola to kniha ozdobne viazaná v koži. Maľa nápis „Zoológia“, autorom bol nejaký Emile de Fevrier. Lacoste sadoi na lavičku a začal listovať v knihe; na margu predposlednej stránky našiel niekoľko slov napisaných vyblednutým červeným atramentom:

„Prosím neznámeho čitateľa, aby šiel do Palazzo di Giustizia v Ríme, do dedičského súdu a poprosil o záznam L. J. 14/75. Nájde tam pre seba príjemné prekvapenie E. F.“

Prekvapený študent nečakal už na Monsignore Mercatiho, šiel Via Crescenzo na Piazza Cavour pri ktorom sa nachádzal Palác Spravodlivosti. Poprosil o záznam; po niekoľkých minútach úradník mu odovzdal hrubú záslužnú obálku. Vo vnútri nachádzali sa nejaké papieri a list. Lacoste sa ihneď naň pustil:

„Neznámý Čitateľ mojej knihy:

Napsal som svoju Zoológiiu, ale nikto na svete ju nechcel prečítať, hoci je to práca celého môjho života. Priali mi a príbuzní chváli ju, ale nikto ju nechcel prečítať. Aby ich potrestal, spálil som všetky výtačky mojej knihy, s výnimkou jedného, ktorý som daroval Vatikánskej knižnici. V tejto obálke načadzal sa môj testament, v ktorom odkazujem celý môj majetok tebe, Neznámý Čitateľ — prvemu, ktorý prečíta moju knihu do konca. Budeš za to nádherné odmenený. Emile de Fevrier.“

Lacoste ihneď utiekol ku francúzskemu konzulu, ktorý s nedôverou vypočul rozprávanie svojho krajanu. Len po prezretí dokumentov zatelefonoval mešťanovičom advokatovi. Telefonický rozhovor trval dlhú. Konečne konzul oznámił študentovi:

— Advokát zistil, že dedičstvo je nedotknuté, čini asi štyri milióny ľirov. Avšak podľa talianského práva testament je neplatný. Na dedičstvo majú nárok len príbuzní.

Nešťastný študent vyšiel na ulicu — postal chvíľu — a behom sa vrátil ku konzulu.

— Je to čudné, ale priponom som si priezvisko mojej matky za slobodu. Znie: Fevrier. Môj starší brat menuje sa Emile. Nepochybujem, že testament písal môj excentrický dedeček, ktorý zmizol pred pol storočím.

Roku 1926 najvyšší súd v Ríme prisúdil dedičstvo po Fevierovi nie Jean Paulovi, ale jeho matke Amande Lacoste. Vďaka záslužkovi s knihu majetok sa vrátil pravému majiteľovi...

29. júla tr. započal sa v hlavnom meste Fínska — Helsinki VIII. Svetový festival mládeže a študentov za mier a priateľstvo. Festivalu sa zúčastnila mládež zo 140 krajín celého sveta, reprezentujúca viac ako 1.500 organizácií v tom veľa z novoznáklých afrických štátov.

V septembrovom čísle „Zivot“ v rubrike „Život mladých“ najdete obšírnú reportáž o Festivali, ktorý rok ročne získava stále väčšiu popularitu na celom svete.

ODPOWIEDZI REDAKCJI

„CZYTELNIK“ Z JURGOWA. W sprawie ewentualnego przedłużenia do Jurgowa drogi budowanej na odcinku Czarna Góra — Trybsz Redakcja zwróciła się do Wydziału Komunikacyjnego Prezydium PRN w Nowym Targu.

Według uzyskanych tam informacji ani droga z Czarną Góra do Trybsza, ani odcinek do Jurgowa nie jest objęty najbliższymi planami budowy. Istnieją jednak możliwości udzielenia przez władze powiatowe pomocy miejscowości ludności w budowie drogi w czynie społecznym. Właśnie takim sposobem budowana jest droga Trybsz — Czarna Góra. W sprawie tej należy się więc zwrócić do Wydziału Komunikacji PRN w Nowym Targu pod warunkiem zadeklarowania udziału mieszkańców w budowie drogi.

W szczególniej sytuacji są mieszkańcy Zubrzycy, gdzie trwają prace przy budowie drogi przez Zawodę mającej w przyszłości połączyć te tereny ze Śląskiem. Prace drogowe posuwają się tutaj w szybkim tempie i dzięki temu perspektywy wzmożonego ruchu turystycznego w tych okolicach są coraz bliższe.

JAN — NOWY TARG. Szkoła Rzemiosli Budowlanych, o której pytasz, znajduje się w Nowej Hucie, ul. Bulwarowa 19. Szkoła posiada internat. Porozum się listownie z dyrekcją szkoły w sprawie warunków przyjęcia.

J. K. — JABLONKA — Jak poinformował Redakcję Inspektor Słowakiewicz z Inspektoratu Oświaty w Nowym Targu z końcem sierpnia br. powinny nadejść do Domu Książki z Czechosłowacji zamówione przez szkoły słowackie podręczniki szkolne. Po otrzymaniu ksiązek Dom Książki natychmiast rozszerzy przesyłki z podręcznikami

TETA DORA

Som 16 rokov ženatý. Brali sme sa so ženou z lásky a dlhé roky sme spolu dobre naživali. Máme dve deti. 14-ročné dievča a 8-ročného chlapca. Po narodení syna dostala žena fažkú trombóza a pozdĺje začala trpieť depresiami a neurózou. Od tej doby sa veľmi zmenila. Je sice pravda, že prácu v domácnosti i okolo detí si koná, ale inak ju nič nezaujíma, nikam nechce ísť, často je nerovná a precitlivá. Hádky sú u nás na denom poriadku a to väčšinou pre celkom malicherné veci. Tento život sa pre mňa stal neúnosným a preto som sa občas zdržal vonku s priateľmi, aby som nemusel doma počúvať ustanovenie „litánie“. Takto som sa zoznámil so ženou, ktorá je sice tiež vydatá, ale tiež má trpký život so svojím mužom. Zamilovali sme sa do seba a rozhodli sme sa, že budeme žiť spolu. Ona si chce vziať svoju 5-ročnú dcérku a ja budem na svoje deti platiť. Viem, že to nebude málo, lebo budem musieť platiť aj manželke, ktorá nie je zdravá, ale toho sa nebojím, som zdravý, a pracovať viem. Horšie je, že muž mojej milie je schopný zo žiarlivosti všetkého a tak by som prosil, či by ste mi nemohli poradiť, ako by som našiel prácu niekoľko ďaleko. Poradte mi nejaké východisko!

Nie, vážený! Takéto východisko vám radíme nebudeme. Prečo? Lebo sa s vašimi názormi na život a manželstvo vôbec nestotožujeme. Pišete, že sa Vaša žena po chorobe zmenila a v celom liste ju práve pre túto zmenu robite zodpovednou za celé svoje správanie. Pozrime sa na celu vec bližšie. Pišete, že ste predtým dobre naživali. Manželka iste robila všetko, čo bolo v jej silách, prispôsobovala sa Vám a tak ste boli spokojní. Potom prišla prvá väčšia tŕňosť — choroba, ktorú muž užien tak neradi vidia, a bolo po idole. Až vtedy sa ukázal Váš vzťah k žene a k rodine a nehnevať sa, poviem to tvrd a otvorené: aj Váš charakter. Miesto aby ste k nej boli trpeľiví, lásaví, plní porozumenia, vyžadovali ste, aby všetko bolo tak ako pred jej chorobou a iste ste mali aspoň polovicu viny za hádky, ktoré medzi vami vznikli, a o ktorých teraz hovoríte, že Vás vyháňali z domu.

Zamilovali ste sa do vydatnej ženy a našli ste, ako si zrejme myslíte, východisko — odísť od rodiny. Vážený, nehnevať sa, ak budeme hovoriť ironicky: manželstvo nie je zábavný podnik, kde človek zaplatí a odide, keď sa začne nudit! Manželstvo znamená aj záväzok jedného voči druhému vzájomne si pomáhať, ako sa to hovorí, v dobrom i zlom.

A čo je na Vašom prípade práve najhoršie! Vo svojom zaslepení vôbec nemyslite na deti. Domnievate sa, že stačí, ak im budete pravidelne posielat peniaze a tým uspokojujete svoje svedomie. Vari nechápate, že sú to dve už takmer dospelé bytosti, ktoré budú nesmierne trpieť, ak ich otec odide s cudzou, vydatou ženou? Ci neviete pochopiť, že sú to deti vo veku, ktorý je najkritickejší, že každý dobrý i zlý vnem môže mať pre ne ďalekosiahly význam, že Váš čin môže zmeniť ich povahu, charakter, ich vzťah k ľuďom, povinnostiam, že sa skončí ich pekné detstvo?

Radíme Vám, prestaňte chodiť so ženou, o ktorej nám pišete. Zamyslite sa nad svojím chovaním voči manželke, úprimne si s ňou pohovorte, prípadne jej umožnite potrebné liečenie. Verte, že nenájdete trvalé šťastie mimo svojej rodiny a do konca svojho života by ste sa cítili iba rozpoltený a vytrhnutý z koreňov.

MÓDA • MÓDA • MÓDA

Mnohé z vás určite majú problém čo si obliečať na dovolenku — budeme sa snažiť vám pomôcť a poradiť. Dnes prinášame módu na dovolenkú na horáre a pri mori.

Cestujeme v kabáte alebo v sukni a vetrovke. Ak si šijete nový kabát urobte ho z puplínku so širokým opaskom, s veľkými naštítnymi vreckami a veľkými gombíkmi. Odporučame tiež veľmi pohodlný turistickú súpravu: nohavice a blúzu zapínanú na zlaté gombíky. Blúza je uplné voľná s malým golierikom pod ktorým sú patky cez ktoré prekvakame úzky pásik, ak chceme, aby golierik bol stojatý. Ručavy majú podobné patky. Sortky môžu byť dlhšie — po kolená, čo je tento rok veľmi moderné, alebo krátke normálne. K šortkám radíme zobrať dve blúzky, farebné alebo zo tej istej látky ako sortky. Môžete si dokonca ušiť súpravu, sortky, blúzku a suknú zapínanú po celej dĺžke.

O plavkách sme už písali preto dnes len to čo okrem plaviek je moderne a nutné pri mori. Okrem plaviek, opälovacieku a šiat k plavkám, zoberete si aj niečo tepliejsieho. Krátky kabátik k plavkám napr. z frotrovej látky s kapuciou a teplé nohavice. Okrem toho vlnený pulovér a teplý sveter. Ak máte doma pekný, teplý šál, zoberete ho so sebou. Je pohodlný a veľmi praktický na chladnejšie večery k prechodeniu cez letné šaty. Nezabudnite príplášť a topánky na gumovej podošve. Okrem toho dvoje kretónových šiat (na prechádzky) a jedny lepšie do podniku.

Odporučame veľkú, pohodlnú kabelu najlepšie z nepremokavého materiálu na nosenie plaviek a iných potrebných drobností, tmavé okuliare, klobúk alebo dáždnik a nejakú praktickú, farebnú šatku.

A teraz už len prajeme vám prijemnú dovolenkú a veľa slnečných dní.

• RADY • PORADY • RADY •

PRAWNIK

Odpovediac na pytania Czytelników dotyczące spraw spadkowych wyjaśniamy:

Testament może być sporządzony tylko osobiście i może zawierać rozporządzenia tylko jednego spadkodawcy. Z powyższego wynika, że niedopuszczalnym jest sporządzanie testamentów przez pełnomocników, a nawet testamentów sporządzonych wspólnie przez małżonków. Mogą one sporządzić tylko testamenty oddzielne. Zdolność do sporządzania testamentów posiada każda osoba fizyczna, która ukończyła lat 16 i nie jest ubiegłosławioniona całkowicie (to jest odnośnie tej osoby nie zapadło postanowienie sądowe pozbawiające ją zdolności do czynności prawnej). Osoby, które ukończyły lat 16, a nie są pełnoletnie lub ubiegłosławione częściowo, są ograniczone w swobodzie sporządzania testamentów o tyle, że testamenty mogą sporządzić tylko przed notariuszem, bądź sporządzić testamenty szczególnie, unormowane art. art. 82-85

Testament jest nieważny jeżeli: 1, został sporządzony przez osobę znajdującą się w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji i wyrażenie swojej woli (osoby nieprzytomne, pijane itd.), 2. sporządzony dla żartu, 3. sporządzony pod wpływem błędu, jeżeli testator znając ta osobę nie sporządził by na jej rzecz testamentu, 4. sporządzony pod wpływem groźby, 5. jeżeli treść testamentu lub jego cel sprzeczne są z prawem lub zasadami współżycia w Polsce Ludowej. W przypadku żądania przez testatora aby notariusz sporządzający

testament wpisał rozporządzenie niezgodne z prawem lub zasadami wymienionymi w p-cie 5, notariusz odmówi przyjęcia takiego oświadczenia i sporządzenia testamentu. Nieważny jest również testament, w którym spadkodawca (testator) zobowiązuje spadkobiercę testamentowego do zachowania i pozostawienia przeznaczonego mu spadku, na wypadek jego śmierci, innym osobom. Dopuszczalnym natomiast jest przeznaczenie spadku jednej osobie jako spadkobiercy, przy jednoczesnym obciążeniu tegoż spadku prawem użytkowania na rzecz innej osoby. Prawo spadkowe uważa również aby spadkodawca ustawił spadkobiercę, na wypadek gdyby osoba która poprzednio została ustalona spadkobiercą, nie chciałaby lub nie mogła nim być. (pozostawienie zwykle).

Ustanowienie spadkobiercy musi być bezterminowe i bezwarunkowe, to znaczy nie można ustanowić kogoś spadkobiercą na określony termin, lub uwarunkować przyjęcie spadku np. od zatrucia małżeństwa z określona osobą.

Testament nie musi obejmować całego spadku, jak również ustanowienia spadkobiercy. W przypadku gdy spadkodawca ustanawia w testamencie tylko pewną korzyść majątkową (zapisuje pewną część) na określona osobę, wówczas osoba ta zyskuje roszczenie do spadkobierców ustawowych bądź testamentowych, o spełnienie tego postanowienia t.j. o wydanie tej rzeczy. W przypadku zaś gdy spadkodawca wyłącza od dziedziczenia swego spadkobiercę ustawowego a nie ustanawia jednocześnie innego spadkobiercę, mamy do czynienia z testamentem negatywnym.

Jeżeli testament zawiera ustanowienie spadkobiercy, osobę tę należy wyraźnie oznaczyć oraz podać, że spadkodawca przeznacza tej osobie cały spadek lub

ułamkowa oznaczona jego częścią. Jeżeli spadkodawca przeznaczy oznaczonej osobie tylko poszczególne prawa majątkowe które wyczerpują cały spadek, osobę tę uważa się za powołaną do całego spadku.

Gdyby prawa te zostały przeznaczone kilku osobom, uważa się te osoby za powołane do całego spadku w takich częściach majątkowych, jakie odpowiadają wartości przeznaczonych tym osobom praw. W testamencie można ustanowić zapisy i polecenia. Zapisem jest ustanowienie w testamencie (można również oddzielnym testamencie) korzyści majątkowej na rzecz osoby która nie jest spadkobiercą. Przez zapis osobą ta na bywa prawa (po otwarciu spadku) do obciążonego tym zapisem spadkobiercy, prawo żądania spełnienia tegoż rozporządzenia (wydania rzeczy itd.). Polecenie jest obowiązkiem nałożonym na ustanowionego w testamencie spadkobiercę, świadczenia co do którego spadkodawca nie czyni nikogo wierzycielem (np. polecenia wypłacania określonych kwot pieniężnych na rzecz szkoły, przedszkola itd.). Wykonanie tego polecenia może domagać się každy spadkobierca pozostały, a jeżeli wykonanie polecenia leży w interesie publicznym-właściwa władz. Wygaśnięcie testamencu następuje przez jego odwołanie, które — jeżeli testament był sporządzony w formie aktu notarialnego. Sporządzenie nowego testamencu powoduje utratę mocy prawnej testamencu poprzedniego, ale o tyle o ile nie da się jego pogodzić z testamencem późniejszym.

Nieważne jest zrzeczenie się prawa do odwołania testamencu. Złożenie takiego oświadczenia nie rodzi żadnych skutków prawnych.

mgr B. BRONOWICKI

WETERYNARZ

Czytelnicy „Życia” z terenu Orawy zwrócili się do Redakcji z zapytaniem: dlaczego bydło, tzw. białogrbie, które dawno było przez nich na tych terenach hodowane, zostało obecnie zastąpione przez bydło czerwone polskie.

Ponieważ rejonizacja ras bydła prowadzona jest przez odpowiednie komórki Wojewódzkiej Rady Narodowej na podstawie specjalnej ustawy, zwróciliśmy się tam właśnie z prośbą o autorytywną wypowiedź.

Prezidium WRN w Krakowie, Wydział Rolnictwa i Leśnictwa w piśmie nr Rol. III/R/14a/62 z dnia 12.VI.62 r. pisze co następuje: „zgodnie z intencją obowiązującą ustawy o rejonizacji ras bydła w Polsce oraz w wyniku aktualnie ustanalonej przez Prez. WRN w Krakowie rejonizacji ras bydła na terenie województwa krakowskiego, południowa część województwa a w szczególności powiaty Limanowa, Myślenice, Nowy Sącz, Nowy Targ oraz Oświęcim objęte są rejonizacją ras bydła rasy polsko-czerwonej — przy czym nie dopuszcza się do chowu masowego innych ras bydła, a jedynie dla poprawy jakości pogłowia i jego produkcjonalności wprowadza się w niektórych oborach umiarkowany dolew krwi bydła rasy duniskiej czerwonej. Spotykane niekiedy na terenach Spisza i Orawy bydło

nosiące znaczy dolew krwi białogrbie, jest w drodze krzyżówek wypierająco-uszlachetniających eliminującą jednak nie reprezentujące pożądanych cech rasowych”.

Takie jest więc stanowisko władz odpowiedzialnych za rozwój hodowli bydła i chyba jest to stanowisko słusne. Po pierwsze: prowadzenie hodowli dwu lub więcej ras na tym samym terenie nigdy nie doprowadzi do wykształcenia rasy jaknajbardziej odpowiedniej dla danego terenu i w rezultacie może spowodować niezamierzone ujemne efekty. Po drugie: naukowcy w zakresie hodowli bydła, na podstawie wieloletnich doświadczeń i badań twierdzą, że białogrbie nie stanowią odwornej rasy bydła, ale prawdopodobnie są produktem krzyżówek ras nizinnych z innymi, mają nieustaloną wartość użytkową, natomiast bydło czerwone-polskie jest bydłem rasy rodzinnej o wyższej wartości hodowlanej i użytkowej od białogrbie.

Tak zwane „białogrbie” spotykane na terenach Spisza, Orawy czy Słowacji, nie są właściwymi białogrbietami spotykanymi tylko w województwach białostockim i lubelskim, sa to natomiast Pitzganery, które przywędrowały do nas z Tyrolu austriackiego. To pomylenie pojęć spowodowane jest prawie że identycznym umaszczeniem, natomiast wszystkie inne cechy różnią te dwa typy byków od siebie.

Wskutek tego, że prace hodowlane nad ulepszeniem bydła czerwonego pol-

skiego rozpoczęto stosunkowo późno, rasa ta nie rozwinięła jeszcze wszystkich swoich możliwości produkcyjnych. Zalety jednak bydła czerwonego są bardzo duże; na pierwszym miejscu postawić trzeba zdrowie jako podstawę każdej hodowli i pod tym względem bydło czerwone przewyższa inne rasy. Jest one odporniejsze od bydła nizinnego szczególnie na gruźlicę. Drugą ważną zaletą jest niewybredność na pasze, na skąpej nierzadko paszy wygląda lepiej od innych ras; bardzo ważną zaletą jest dobra zdolność do opasu. Bydło czerwone znacznie lepiej opasuje się od innych ras osadzając tłuszcz we wnętrznościach i pod skórą. Najcenniejszą zaletą tego bydła jest wysoka, nierzadko dochodząca do 5 procent, zawartość tłuszczu w mleku. Omówione zalety wskazują na to, że rejonizacja ras bydła poszła w dobrym kierunku, gdyż rasa czerwona polska jest najodpowiedniejsza na nasze tereny, szczególnie w warunkach gospodarstw drobnych i przy gorszej paszy jako rasa wytrzymała i niewybredna.

Najważniejszym jednak momentem w hodowli, jak to już zresztą wielokrotnie podkreślałem, jest nie rasa lecz wydajność czy to mięsa, czy to mleka całkowicie uzależniona od utrzymania i stałych hodowli.

Dr H. MĄCZKA

ROLNIK

Każda roślina złożona jest z części organicznej-pałnej i części mineralnej — niepalnej, tj. z popiołu i z wody. Główną częścią składową materii organicznej, stanowiącą mniej więcej połowę, jest węgiel. Węgiel roślinny pobiera z powietrza z kwasu węglowego przy pomocy chlorofilu — zielonego barwnika liści — światła i wody. Przy przetrwaniu się pokarmu w liściach słońca słonecznego oddziela tlen od kwasu węglowego. Tlen wraca z rośliny do powietrza. Najlepiej można przekonać się o tym przytaczając się roślinom wodnym w czasie słonecznego letniego dnia, kiedy to na ich liściach gromadzi się mnóstwo pęcherzyków gazowych, tj. tlenu. Tym samym rośliny oczyszczają powietrze, zabierając szkodliwy dla ludzi i zwierząt kwas węglowy i oddając tlen.

Oprócz węgla w materii organicznej znajdują się jeszcze trzy inne pierwiastki: wodór, tlen i azot.

Wodór rośliny przyjmują z wody, tlen z powietrza i z wody, gdzie woda jest właśnie połączonym chemicznym dwóch pierwiastków.

Azot przyjmuje rośliny z ziemi, niektóre zaś z powietrza. Najważniejszymi związkiem azotu są amoniak i saletra. Amoniak poznamy z charakterystycznym niemitym odorze. Zapach moczu w ziemi pochodzi stąd, że zawarty w nim jest amoniak. Czasem spotykamy się z zdaniem, że taki nawóz jest dobry, który wydzieła ostrą woń. Takie

zdanie jest prawdziwe ale nie zupełne. Jeżeli coś daje taki ostry zapach, to ów amoniak, który się ulatnia, co oznacza, że nawóz traci na wartości. Dlatego niekiedy obornik przesypuje się torfem, który pochłania amoniak, wówczas nawóz ma mniejszy odór i jest bardziej wartościowy.

Salatra jest innym związkiem chemicznym, który może doskonale zaopatrzyć rośliny w azot. Może to być salatra chilijska, sodowa, wapienna czy amonowa. Salatra nadaje się do tego, żeby przyspieszyć rozwój i poprawić uszkodzone rośliny, bo ma właściwość szybkiego działania. Są i takie rośliny — grupa motylkowych (tubin, groch, koniczyny, lucerna), które mają zdolność pobierania azotu z powietrza. Na korzeniach takich roślin znaleźć możemy małe brodawki, w których znajdują się bakterie dostające się do korzeni z ziemi. Jest wprost niemożliwe, aby roślina bez bakterii mogła żywić się azotem z powietrza. Jeżeli bakterie brodawkowe raz usadowią się w glebie, to mogą żyć w niej przez wiele lat. Rośliny motylkowe możemy też stosować jako nawozy zielone. Przyoranie rozkładają się w ziemi przedże niż obornik, azot ich przedże przechodzi w amoniak i saletrę.

W popiele, czyli części mineralnej roślin znajdują się następujące pierwiastki: fosfor, siarka, potas, wapno, magnez i żelazo. Oprócz nich znajdują się w roślinie jeszcze inne pierwiastki potrzebne w bardzo małych ilościach albo w ogóle niepotrzebne.

Fosfor potrzebny jest roślinom najbardziej w czasie kwitnienia i w czasie dojrzewania nasion. Rośliny przyjmują go w formie kwasu fosforowego z gleby.

Zaleta tej znajduje się w popiole roślin, nie jako czysty pierwiastek, tylko w postaci związków. Brak żelaza w roślinach uwidacznia się tym, że zaczynają one chorować, ich listki są bledsze, aż w końcu zupełnie bieleją.

Wapno znajdujemy też w popiole, szczególnie w popiołach liści i łodyg. Największe spożywają go rośliny okopowe, jak buraki, kartofle. Pomaga też przy powiększeniu mrozoodporności roślin. Wapno znajdujemy też w popiole, szczególnie w popiołach liści i łodyg. Największe spożywają go rośliny okopowe, jak buraki, kartofle. Pomaga też przy powiększeniu mrozoodporności roślin.

Wapno znajdujemy też w popiole roślin, nie jako czysty pierwiastek, tylko w postaci związków. Brak żelaza w roślinach uwidac

NA PUSTOM MORSKOM POBREŽÍ, asi pätnásť mil od Monterey, mala rodina Torresovcov farmu, zopár akrov chudobnej strmej pôdy povyše útesa, čo sa skláňal nad hnedými skaliskami a syciacimi bielymi vodami oceánu. Za farmou sa k nebu vypínali skalnaté vrchy. Staviská farmy sa držali úpatia vrchu ako vošky, kväčali učupené pri zemi, akoby sa báli, že ich vietor strhne do mora. Malá chatrč i rozheganá, prehnitá stodola boli prežraté slanou morskou vodou a ošahané vlhkým vetrom tak, že dostali farbu žulových vrchov. Celé gazdovstvo sa skladalo z dvoch konov, červenej kravy, červenej teľa, pol tucta svíň a z kílda chudých rôznofarebných sliepok. Na naplodenom svahu sa urodilo trochu kukurice, a tá pod ustavičným vetrom rástla

nizko a dohruba, a všetky jej šúlinky sa vytvárali na strane steba obrátenej chrbotom k moru.

Mama Torresová, chudá, zošúverená žena so stareckým očami,vládla nad touto farmou desať rokov, od tých čias, čo sa jej muž na poli potkol o kameň a spadol celým telom rovno na štrkáča. Keď taký had človeka uštipne do pŕs niesť už pomoci.

Mama Torresová mala tri deti; dve boli počerné a pomenšie, Emilio mal dvanásť a Rosy štrnásť rokov a mama ich posielala chytat ryby na skalách poníže farmy keď more bolo pokojné a keď záhalčivý okresný úradník bol v daktorej vzdialenej časti montereyského kraja. A potom tu bol Pepé, jej vysoký, usmievavý, devätnásťročný syn: bol to jemný a nežný chlapec, ale aj veľmi lenivý. Pepé mal hlavu vysokú a úzku a z jej koničistého temena sa na všetky strany ako slama rozrastala hrubé čierne vlasy. Aby mohol vidieť mama mu ich dorovna zastríhalu priamo nad usmievajúcimi sa očkami. Pepé mal indiánske vysadnuté lícne kosti a orlí nos, ale ústa mal nežné a pekne krojené ako dievča; bradu mal tiež jemnú a pekne sfomovanú. Bol tenký a vytiahnutý, samá ruka, samá noha, a pritom strašne lenivý. Mama v ľom videla dobrého a smelého mládenca, ale nikdy mu to nepovedala. Vrávievala „V rodine tvojho otca musela byť volajaká lenivá čierna ovca, ved' akože ináč by som mala takého syna, ako si ty!“ A inokedy vrávievala: „Keď som ta pod srdcom nosila, vyšiel raz z chrustia taký pluhavý lenivý kojot a díval sa na mňa. Asi preto si ty taký.“

Pepé sa ostýchavo usmial a bodal si do zeme nožom, aby mal čepeľ ostrú a aby nezhrdzavala. Bolo to jeho dedičstvo, bol to nôž jeho otca. Dlhá ťažká čepeľ sa dala sklapnúť do čiernej rukoväti noža. Na rukoväti bol gombík. Keď ho Pepé stisol, čepeľ vyskočila a bola pripravená na použitie. Ten nôž mal Pepé vždy pri sebe, lebo to bol nôž jeho otca.

Istého slnečného rána, keď more pod útesom žiarilo belasým zábleskom a okolo skál sa ako smotana usadila biela pena, keď dokonca aj skalnaté hory sa tváriili milo, mama Torresová zavolala z prahu chatrče: „Pepé, mám pre teba robotu!“

Nijaká odpoveď. Mama napínila uši. Spoza maštale sa ozval hlasný smiech. Nadvhla si dlhú ťažkú sukňu a šla za hlasmi.

Pepé sedel na zemi a opieral sa o debnu. Biele zuby sa mu blyšfali. Okolo neho stáli obe čierne deti, napäťe a plné očakávania. Na pätnásť stôp pred nimi stál stôp z červeného dreva. Pepého pravá ruka voľne spočívala na lome a v dlani mu ležal veľký čierne nôž. Čepeľ bola zaklapnutá v rukoväti. Pepé sa usmieval a hľadel na nebo.

Odrazu Emilio skrikol: „Ya!“

Pepého záplaste sa mielo ako hlava hada. Vyzeralo to, akoby sa nôž bol roztvoril, keď letel vzduchom, a vtom sa už jeho špica s úderom zapichla do červeného stôpa a čierna rukoväť sa chvela. Všetci traja prepukli v nadšený smiech. Rosy bežala k stôpu, vytiahla nôž a priniesla ho nazad Pepému. Sklapol čepeľ a nôž si opäť pozorne uložil do nehybnej dlane. Sebavedome sa usmial oproti nebu.

„Ya!“

Tažký nôž sa zase vymrštil a zabodal sa do stôpa. Mama sa prihrnula ako koráb a pokazila im zábabu.

„Celý deň len vystrájaš s tým nožom ako male decko“, osopila sa naňho. „Hore sa, na tie darebne nožiská. Hore sa!“ Chytala ho za ovisnuté plece a začal ho potahovať. Pepé sa ostýchavo zaškabil a neochotne vstal. „Počúvaj!“ kričala mama. „Ty lenivec akýsi, musíš ísť chytiť koňa a dať mu na chrabát otcovo sedlo. Musíš ísť do Monterey. Fľaša od medicíny je prázdna. A soli net. Tak teda už sa aj ber, ty galgan! Chyti koňa!“

V mňandravom postoji Pepého nastala revolúcia: „Ja? Do Monterey? Sám? Sí, mama.“

Zamračila sa naňho. „Nemysli si, ty baran, že si kúpiš cukríky. Nie veru, dám ti len toľko peňaží, čo stojí medicína a sol.“

Pepé sa usmial. „Mama, dás mi stuhu na klobúk?“

Už sa obmäckčila. „Áno, Pepé. Smieš si vziať stuhu.“

Prosil sa ešte úpenlivejšie: „A zelenú šatku, mama?“

„Áno, ak sa chytró poberieš a vrátiš sa načas, dovolím ti vziať si aj zelenú šatku. Ale musíš mi slúbiť, že si ju dás dolu, keď budeš jesť, aby sa ani trošku nezaťala...“

„Sí, mama. Dám si pozor. Som už chlap.“

„Ty? A chlap? Ty si obyčajný galgan.“

Vkročil do rozheganéj maštale, vzal si lano a bystrým krokom kráčal hore vŕškom, chytiť koňa.

Keď už bol pripravený a sedel pred domom na koni, uvelebený v otcovom sedle, ktoré bolo také staré, že na mnohých miestach spod otrhanej kože vytrčal dubový rám, mama mu priniesla okrúhly čierny klobúk so stuhou z vypracovanej kože, natiahla sa k nemu a obviazala mu okolo hrdla zelenú hodvábnú šatku. Pepého belasý kabátec z hrubej látky bol oveľa tmavší ako jeho trojštvrťový nohavice, lebo tie sa aj oveľa častejšie prali.

Mama mu podala veľkú fľašu na medicínu a strieborné peniaze. „Toto je na medicinu,“ vravela, „a toto na sol. Toto je na sviečku, čo zapális na oltári za otca. Toto na dulces pre deti. Naša priateľka pani Rodriguezová ti dá večeru a dás sa ti možno aj vyspať cez noc. Keď pôjdeš do kostola, pomodlís sa desať očenášov a len dvadsaťpäť zdravasov. Ach, ja fa poznám, ty starý kujon, ty by si tam zdravasoval celý deň, aby si sa mohol pozerať na sviečky a sväté obrázky. To nie je nijaká pobožnosť, len sa dívaj na pekné veci.“

S čiernym klobúkom na vysokej úzkej hlave a na čiernych ovisnutých strapatých vlasoch Pepé vyzeral dôstojnejší a starší. Sedel dobre na vychrnutom koni. Mama myslala na to, aký je švárny, taký tmavý, štíhly a vysoký. „Neposlala by som fa samého, ty malé chlapča, keby nebolo treba medicínu.“ povedala mäkkou. „Nie je dobré byť bez medicíny, lebo človek nikdy nevie, kedy ho začnú boľiť zuby alebo žalúdok domízať. To sa vždy stáva.“

„Adiós, mama“, zavolal Pepé. „Vrátim sa skoro. Môžeš ma častejšie poslat samého. Som už chlap.“

„Pochabý zajac si!“

Vystrel chrbát, švíhol koňa opratami a pohol sa. Obrátil sa raz v sedle a videl, že ešte sa za ním dívali — Emilio, Rosy, mama. Pepé sa zaškabil pýchou a radosťou a pohnal húževnatého sedliackeho koňa do klusu.

Keď zmizol z dohľadu za malým svahom na ceste, mama sa obrátila k počerným defom, ale hovorila vlastne sama sebe. „Je už z neho skoro chlap“, povedala. „Bude to dobrá vec zase mať chlapa v dome.“ Potom sa upriamila na deti. „A teraz chodťe na skaly. Začína sa už odliv. Bude dosť krabov. „Strčila im do rúk železné háky a odprevadila ich k strémemu chodníčku, čo viedol k skalám. Priniesla si k prahu mlynček na zrno z hladkých kameňov a zomielala si kukuricu na múku a vše sa pozrela na cestu, ktorou odišiel Pepé. Minulo sa poludnie, keď deti tŕkli kraby o skalu, aby boli mäkšie a mama tlapkala tortillas, aby boli tenšie. Keď sa červené slnko ponáralo do oceánu, večerali. Sedeli pred dverami a pozerali sa na veľký biely mesiac, ako vystupuje nad hory.

Mama povedala: „Teraz je u našej priateľky pani Rodriguezovej. Dá sa mu najest dobrých vecí a azda aj volačo dā do daru.“

Emilio sa ozval: „Raz aj ja pôjdem na koni do Monterey po medicínu. A to sa Pepé dneska stal chlapom?“

Mama mu rozvážne odpovedala. „Chlapec sa stáva chlapom, keď chlapa treba. To si dobre zachovajte. Poznala som chlapcov, čo mali štryidsať rokov, lebo chlapov nebolo treba.“

O chvíľu na to si už šli Iahnúf. Mama na svoju veľkú dubovú posteľ na jednej strane o Emilio a Rosy do svojich debien, vyplnených slamou a ovčími kožami na druhej strane izby.

Mesiac putoval po nebi a príboj s revom udieral do skál. Kohútky prvý raz zakikirikali. Príboj ustúpil súmeniu prílivu okolo útesov. Mesiac klesal do mory. Kohútky zakikirikali druhý raz.

Keď Pepé na zadýcháčnom koni docválal na plošinku rodnej farmy, mesiac sa už temer dotýkal hladiny. Pes mu vybehol v ústrety a s radostným brechotom obiehal okolo koňa. Pepé sklozoval do sedla. Zvetraná chatrčka v mesiacom svite vyzerala, ako keby bola zo striebra a jej pravidelná tóna smerovala k severovýchodu. Horstvo na východnej strane bolo zahalené hmlistou žiarou a jeho končiare sa strácali v nebi.

Pepé ťažkým krokom vystúpil troma schodíkmi a vkročil do domu. Dnu bola tma. V kúte sa čosi zamrvílo.

Mama zavolala z posteľe: „Kto je to? Pepé, si to ty?“

„Sí, mama.“

„Dostal si medicínu?“

„Sí, mama.“

„Tak teda chod' spať. Myslela som si, že prenoucuješ u pani Rodriguezovej.“

Pepé mlčky stál v tichej izbe. „Prečo tam stojíš, Pepé? Pil si víno?“

„Sí, mama.“

„Tak si chod' Iahnúf a vyspi sa z toho.“

Ustatým a trpežlivým, ale veľmi pevným hlasom preriekoval: „Zapál sviečku, mama. Musíš odísť do hór.“

„Čo sa stalo, Pepé? Spochabel si?“ Mama škrtila zápkalkou a držala ju za belasé drievko, kym sa plamienok nerozšíril. Zažala sviečku, čo ležala na zemi pri jej posteli. „No tak, Pepé čo si to vrazil?“ Stiesnene sa mu pozrela do tváre.

Bol zmenený. Krehká brada akoby mu stvrdla. Ústa už nemal také plné, pery sa mu zúžili, ale najväčši sa mu zmenili oči. Nebol v nich už smiech, ani plachosť. Boli jasné, bystré a cieľavodomé.

Hovoril ustatným monotónnym hlasom, rozpovedal jej všetko tak, ako sa stalo. Do kuchyne pani Rodriguezovej prišlo zopár ľudí. Mali tam víno. Pepé pil víno. Bezvýznamná škriepka — ten chlap vyskočil na Pepého, a potom ten nôž — objavil sa akoby sám od seba, letel a zabodal sa skôr, ako si to Pepé uvedomil.

(Dokončenie na str. 10)